

વારાંગના & દેવાંગના.

૧૨૪૫૭

પ્રાચીન ગ્રંથોના પૃથક પૃથક પ્રકાશન

(વાણી) સ્વામી જગદીશ અનુભવ શ્રી ૭-૮-૧૦

ક્રમિક નંબર ૧૨૪૫૭ વારાંગના-અમદાવાદ (પ્રાચીન)

ડીબીએ બાબુ પ્રીતીજ ગ્રેમમા ગ્રંથો કે રીચીરાડ-અમદાવાદ

ગુજરાતી કાવ્યસંગ્રહ (વાંચો) સાચિત્ર ધામીક પુસ્તકો.

નરમીલ મહિતો ભાગ ૧-૨ સચિત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦	સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર ને તારા- મતી સચિત્ર ૦-૧૦-૦
મીનખાલ ભાગ (૧-૨) સચિત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦	ચિતોડનો કુરુડો ૦-૮-૦
રામલીલા ભાગ ૧-૨ સચિત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦	પ્રતાપી પ્રમિલા કી ૦-૮-૦
વીણાવેલી ભાગ ૧-૨ સચિત્ર દરેકના ૦-૧૦-૦	કપિરાજના પદ કી ૦-૮-૦
સતિ દ્રોપદી સચિત્ર ૦ ૧૦-૦	ચતુઃ સ્ત્રી વિલાસ ગરખાવળી (લગનના ગીત સાથે) ૦-૮
મદાલસા ભાગ ૧-૨ સ પુર્ણ સચિત્ર કી ૦-૧૦-૦	ગુદમી જનેતા યાને પરિવત સચિત્ર ૦-૧૦-૦
રાજ કીઆગ ૧-૮-૦	હિંદુ સ સાર સચિત્ર ૦-૧૦-૦
૧૬૬ કે ભક્ત ૦-૧૦-૦	જીવતી નૂડેલ સચિત્ર ૦-૮-૦
સતિ સીતા સચિત્ર ૦-૧૦-૦	રાજ હરિશ્ચંદ્ર હરિગીતમાં સચિત્ર ૦-૬-૦
પતિનારાયણ પુત્ર ૦-૬-૦	ખોડાણા ભાગ ૧-૨ સચિત્ર દરેકના ૦-૬-૦
સત્યનારાયણની કથા ૦-૬-૦	પતિવ્રતમાર સચિત્ર ૦-૧૦-૦
સદગુણી વારાગના ૦-૧૦-૦	પારસમણી ૧૬૨ પાના ૦-૧૦-૦
ખત્રીસ પુતળીમાની ગુદી ગુદી વાર્તા ૧-૧૦ ભાગ સચિત્ર દરેકની કી ૦-૮-૦	૫૦ મોટી ૨૫૬ પાના ૦ ૧૦ ૦
કામલતા સચિત્ર ૦-૮-૦	ભક્તશીરામણી પાના ૧૬૨ કી ૦-૧૦-૦
સમજનો શીકાર ૦-૧૦-૦	ઝેરી ઝવેરી ૦-૧૦-૦
	એજ પેસા કી ૦-૮-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

વિદ્યાપીઠ સંસ્કૃતિ સંસ્થા

સંસ્કૃતક્રમાંક ૧૨૪૫૫ ગ્રંથાલય

ગ્રંથના નામ વા. રા. ગા. ૩ દેવગિરિ

વિષય ૨ - ૬

॥ ॐ शनोमित्र ॥

(कवितामय)

वारांगना के देवांगना ?

याने

गुलाब कुमार.

लेखक :

‘संगल’

से-

शिवदास त्रिभुवन-वाटवदरकर.

प्रकाशक

राधुछोडदास मोतीदास शाह.

रीयीरीड-अमदावाद.

(सर्वाधिकार प्रकाशकने स्वाधिन)

प्रथमावृत्ति

सन् १९२५.

अत २०००

संवत् १९८१.

मूल्य ०—६—०

ધી સૂર્યપ્રકાશ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પટેલ મૂળચંદલાલ ત્રિકમલાલે

છાપ્યું કાળુપુર ટકશાળ—અમદાવાદ.

—૬૬૬૬૬૬૬— પ્રસ્તાવના— —૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬—

પ્રસ્તાવના દ્વારા લેખક ને જે ખુલાસો કરવાનો હોય છે, તે થઈ શકે છે. પરંતુ પ્રસ્તુત કથા વિષે મ્હારે કાંઈપણ ખુલાસો કરવાનો નથી હિન્દી-મરાઠી-બેંગાલી-ઈંગ્લીશ-કે બીજી કોઈ પરભાષાનો પ્રસ્તુત અથવા ઉતારો ન હોવાથી મ્હારે કશુંજ કહેવાનું રહેતું નથી, પરંતુ આ કથા મ્હારી પોતાની (original) હોઈ તે પરત્વે બે બોલ કહેવાની લાલચને હું રોકી શકતો નથી.

દુષ્ટાશયો સાધવા કષ્ટાત્માઓ દુષ્ટ સુકૃત પ્રયુક્તિઓ અલાવે છે, લોભા અને સત્ય અતઃકર્ષણના માનવીને દસાવવા નીચ માનવો આકાશ પાતાળ એક કરે છે, પરંતુ પરમાત્માની ગતિ એવી ન્યારી છે કે-પોતે જોદેલા ખાકામાં પોતેજ પડે છે ! તેમજ રાજા, પોતાના પદનું ગૌરવ ક્ષણભર ભુલી જઈ યુથામતીઆઓના હાથનું રમકડું બની જતાં, પોતે કેવી પાયમાલી બેઠો છે, અપકાર ઉપર ઉપકાર કરનાર માણસો, પોતાના જાનનીપણ દરકાર ન કરતાં શયતાનોને શિક્ષા આપવામાં કુળીબૂત થાય છે, અને નિર્મળ અતઃકર્ષણ સત્ય પ્રેમના માટે પોતાના દેહને કૃશ કરી નાખતા અતે પ્રેમ દેવની કૃપા મેળવે છે વિગેરે વિષયોનો થથામતિ ચિત્તર આ અથમા કવિતામાં આપવામાં આવ્યો છે.

ખની શક્યુ ત્યા સુધી 'ખિલત્સ' રસનો અશપથ્ય આવવા લીધે નથી, કારણ કે અયની ઉપયોગિતા-રસિકતા-મહત્વતા ઇત્યાદિ 'ખિલત્સ' રસને લીધે ઉડી જાય છે, એટલા માટે શૃંગાર દર્શનના વિષયમાં પણ 'ખિલત્સ' રસ ન પ્રવેશી જાય એવી કાળજી રાખી છે

ઉચ્ચાર પ્રમાણે વાચકોએ લીટીઓ ખેસાડી લેવી, કારણ કે અક્ષરો ઉપર ઉચ્ચારની અનુકુળતા માટે — આવા ચિહ્નો મૂકતા છતાં પ્રેસના કંપોઝીટરો એ ઉપર એકાદ ધ્યાન ખેંચી શકે છે !

કન્યા કે માતા ગમે તેને પણ આ પુસ્તક વાંચવા દેવામાં કશાપણ સંકોચને સ્થાન નથી.

દોષો હશે, અસંસકતા હશે, પરંતુ વાંચક સંજ્ઞન ઉદાર અત કરજીથી એ બધું ચલાવી લઈ, 'નીરક્ષીર' ન્યાયે અસ્તુચિનો ત્યાગ કરીને સાર ગ્રહી લેશે એવી આશા સાચી હાલતો વિરમું છું; એક વાત ઠીકીને—

ટુક સુદતમાં વાર્તા લખવાનો ઉત્સાહ અધિકારે પ્રકાશક મહાશયના ઉત્તેજનને આભારી છે, એજ.

લિ०

અમદાવાદ.

તા. ૧-જુલાઈ-૧૯૨૫

}

સાહિત્ય-સેવક
'મગજ'
(અંચ કર્તા)

(૫)

સમર્પણ !—

જેઓ માનવ હૃદય પામીને, દુનિયામાં વિચરતા
પોતાના જવાજ, પરન્તુ ભોળા અને
સરળ માનવોને ફસાવવ
'નિતિ'—'ધર્મ'—'પવિત્રતા'
અને 'માનવાદશી'નું
ખૂન કરે છે;

એવા

માનવ—શયતાનોને,

સમર્પણ,

એવોજ એક શયતાન દુષ્ટાશયો સાધવા
જતાં કેવા હાલને પામે છે, અને પવિત્ર અંતઃકરણનો
કેવી રીતે વિજય થાય છે, તદુપરાત ખરમાતમાની દીવ્ય
સંહાય કોણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે, એ જણાવવા માટે—અને
હવે પછીથી પોતાની દુષ્ટતાનો ત્યાગ કરે
'નિતિ'—'ધર્મ'—'પવિત્રતા'—'માનવાદશી'નું
મહત્ત્વ સ્હમજે એ માટે!

‘ધંનક’

(૬)

“ માનવ-શયતાન ”

માનવ નહિ શયતાન છે જે ધર્મને જાણે નહિ,
માનવ નહિ શયતાન છે હર ઇશનો રાખે નહિ,
માનવ નહિ શયતાન છે જે દુષ્ટ રાખે વાસના,
માનવ નહિ શયતાન છે પોષણ કરે દૂષવાસના

(૧)

માનવ નહિ શયતાન છે જે દુભવે છે અવરને,
માનવ નહિ શયતાન છે મૂકે છરી જે અવરને,
માનવ નહિ શયતાન છે નીતિ વચનુભાષે નહિ,
માનવ નહિ શયતાન છે અશુચિ હૃદય ત્યાગે નહિ.

(૨)

માનવ નહિ શયતાન છે પહો સ્વાર્થ રખે અતરે,
માનવ નહિ શયતાન છે જે પાપ કાર્યથી નાહરે,
માનવ નહિ શયતાન છે અતર ભયકર રાખતા,
માનવ નહિ શયતાન છે વિશ્વાસુના શિરકાપતા.

(૩)

(દોહરો)

‘નીતિ’-‘ધર્મ’-‘પવિત્રતા’-ને દે ના સન્માન,
રાખે પાપી વાસના, માનવ એ શયતાન.

—સંગ્રહ—

(૭)

“ સન્મીત્રો એવા ક્યાં છે સંસારમાં ? ”

(ગરબી)

સન્મીત્રો એવા ક્યાં છે સંસારમાં ?

બોલાવ્યા વિણ સમયે આવે કામ જો,

સ્વાર્થ-મલિનતા અતરમાં રાખે નહિ,

આપે સમયે સહાયમહી નિજ દામજો, સન્મીત્રો

(૧)

કંઠવુ બોલી હિત શિખામણુ આપતા,

રાખે અતરમાં ના કશિયે આશજો !

‘ અનૃત અનીતિ ’ થી હ મેશા દુર રહે,

ફેલાવે નિજ અતરની સુવાસજો ! સન્મીત્રો,

(૨)

ખોટે રસ્તે ચડતા વાળતા—

આપીને શાસ્ત્રો કેરા સન્બોધજો !

સ્નેહીને માટે અકબંધો વેડતા,

આણું ના કહિયે ઉગ્રમાહી ક્રોધજો ! સન્મીત્રો

‘ મંગલ ’

(૩)

પકડી કાન અને મારે લપડાડ જો,

દેખી સ્નેહીને જાતા કુપથજો !

સમજાવે એકાતે સ્નેહીને ખરે !

દેખાડી આપે છે જે સુપથજો ! સન્મીત્રો,

સન્મીત્રો

(૮)

“ અમારો શી ગતિ થાશે ! ”

(ગઝલ)

ન રાખી ઈશની ભીતિ, નઠારી જાળવી રીતિ,
કરી પર નારમા પ્રીતિ-અમારી શી ગતિ થાશે !
દીનોને દાન ના દીધું, અમે સત્કાર્ય ના કીધું,
અમે ના જ્ઞાન કે લીધું-અમારી શી ગતિ થાશે !

(૧)

જરી જગનાથ ના જાપ્યા, શિરો વિશ્વાસુના કાપ્યા,
અતિશય સ્વાર્થમા વ્યાપ્યા-અમારી શી ગતિ થાશે !
નરંકાશ્રુ કદી લુછ્યા, નકૌને રાહ શુભ પૂછ્યા,
મનસ્વી માર્ગમાં કૂદ્યા-અમારી શી ગતિ થાશે !

(૨)

ન શાસ્ત્રોને વિચાર્યા છે, ન ગુરૂના શબ્દ ધાર્યા છે,
અને કે અખળ માર્યા છે-અમારી શી ગતિ થાશે !
ન રાખ્યા ધર્મને નીતિ, ઘણી અમ ઉપરે વીતિ !
ગુમાવી છે બધી કીર્તિ-અમારી શી ગતિ થાશે !

(૩)

(દોહરો)

રહમનયે પહેલા નહિ, પાછળથી સમજાય,
પ્રથમ કદો સમજાય તો, લેશ ન કષ્ટ જણાય.

‘ સંગ્રહ ’

॥ ॐ સ્તનોમિત્રઃ ॥

—કવિતામય—

વારાંગના કે દેવાંગના ?

યાને

ગુલાબ કુમાર.

(હરિગીત-)

પ્રાર્થના !

જયજય દીનેશ ! અનેશ ! જય ઋષિ કેશ ! સુંદર ધામ છે,
જયદેવ ! કર શુભસેવ ! વિશ્વવિહારી ! નર નિષકામ છે,
કાપો કુબુદ્ધિ બાલની ને સન્મતિ આપો હરિ !
કરીને સ્મરણ મહે આપતું સુજ કલમછે લીની કરી.

(૧૦)

(૧)

અશુચિ વિદારી અભયકારી । રાહ શુભ ખતલાવજો,
કરીને દયા શુભ ધર્મને નીતિ પુનિત સમન્નવજો,
ભાવ ઘોર વનમાં ઘોર છાયેલું તિમિર દેખાય છે,
એ તિમિર પટને છેદવા તમને દીક્ષિત મનાય છે.

(૨)

છે આસરે જેને તમારે તે સદા નિર્ભય વસે,
તવ નામના ઉચ્ચારથી ચમના હુતો પશુ દુઃખ પસે,
આધિ અને વ્યાધિ ઉપાધિ ખાલની સહુ વામશે,
પાપો ખધા પ્રજલી જશે યદિ દષ્ટિ અભિનીતવ યશે ।

(૩)

બુદ્ધિ નથી સમજણ નથી હું કુદ્ર સેવક આપનો,
કરો શાત જગદાધાર વહ્નિ ખાળના સંતાપનો,
જગનાથ ! જોડું હાથ લક્ષ્મીનાથ । ઈશ ! કૃપાળ છે,
અંતર ઉદાર સરળ અતિ ને કાળના પશુ કાળ છે.

(૪)

સત્સનેહથી સત્ભાવથી કરતા સ્મૃતિ જે આપની,
ભીતિ ન તેને કાંઈ છે કે પાપના ઉતાપની;
પ્રારભમાં સ્મૃતિ હું કરું છું વિશ્વના પાળક પ્રભુ !
[વર્ણો ખધા સહારજો હીન યાચના એ છે વિશુ !

(૧૧) ૧૨૪૫૮

(૫)

—ભૂમિકા—

“ છઠ્ઠા ર વ ટી ઓ ”

—*—

શમશેર અણિને ટેકવી, શિલા ઉપર, જંગલમંદી,
હોતો જગદીશ જાગીરદાર વદતો મુખ ફહી—
ર ! વેરનો અગ્નિ બળે છે ! દેહ સળગી જાય છે !
આતા સ્મરણ અપમાનનું મુજ હૃદયમાં કે થાય છે !

(૬)

“ રૂવે રૂવે લાખો વીંછીના ડશને સ્હેવાય છે,
“ પશુ વીરનું અપમાન થાતા દેહ પ્રજળી જાય છે !
“ જે રાયને નિજ જાનના લોગે કરેલી સ્હાય છે,
“ બદલો ન હેતા રાય ને હા ! બેવફા તે થાય છે !

(૭)

“ જાગીર લીધી છીનવી શબ્દો મુણાવી કારમા,
“ ઉપકારનો બદલો મળ્યો છે ઘોર અત્યાચારમા,
“ પશુ પ્રાપ્ત કર જાગીર તો જગદીશ માફ નામ છે,
“ જૂઠા કર એ રાયના અસ્થિ અને જે ગ્રામ છે, ”

(૧૨)

(૮)

ઉદ્ગાર [એવા કાઢતો જગદીશ ઉભેલો હતો,
ચોમેર વૃક્ષોની ઘટામા કાફલો છુપો હતો,
જગદીશના કોપિત વદનેથી વચન એ નીકળ્યા,
છુપાયલા જગદીશના સગાથીઓએ સાલ્યા.

(૯)

આવ્યા પ્રકાશમહી અને સરદાર તેનો બોલિયો,
“ શિરતાજ ! આ તવ સાથીઓને જો ફદી આજ્ઞાદિયો,
“ આજ્ઞા કરો તો મીનિટમા શત્રુતણો સહાર છે,
“ આ સાથીઓ સૌ આપના તવ સ્હાયમા તૈયાર છે.

(૧૦)

“ એકેક વીરના હાથમા આ શોભતી તલ્વાર છે,
“ ત્યા શત્રુઓ સર્વે ખરેખર ! બાણુજો લાચાર છે,”
જગદીશ બોલ્યો “જો વફાદારી તમે સૌ રાખશો,
“ જગદીશ બગીરદારને તો કોઈનો ભય ના કશો.”
સાથીઓ —

(૧૧)

“ અમ બનથી પ્યારી ‘વફાદારી’ અમે સૌ માનીયે,
“ શિર પહાડ તૂટશે કષ્ટના ના કોઈ આભાથી બીયે,
“ જે હૃદયમા કૃમ્મિયા તમોને થાય તે કે’ જો તમે,
“ કૃમ્મિયા તમારી સફળ કરવા અડગ ઉભેલા અમે.”

(૧૩)

(૧૨)

આવી રીતે વદતા ઉભેલા છે સહુ જ મલ વિષે,
ત્યાં હોડતો નસૂસ આંખેા સર્વ જ્યા ઉભા કિસે,
બોલ્યો મુખે “સરહાર ! કુવરીરાયની કે જાય છે,
“કળજે ચદિ કરવા ચહોતો સત્વરે તે થાય છે !”

(૧૩)

જગદીશ બોલ્યો “ઈશ કૃપા ! ચદિ થાય કળજે કુવરી,
“તો મિનિટમા જાગીર મારી રાય આપી દે ખરી,
“ચાલો તમે સતાર્થ જાઓ આસપાસ ઘટા મહી,
“તાલી હું પાડું તે સમે તત્કાળ આવી જજો, અહિં

(૧૪)

આજ્ઞા થતા જગદીશની સૌ સાથીઓ ચાલ્યા ગયા,
વૃક્ષો ઘટામા સર્વ એકાએક છુપાઈ ગયા,
જગદીશ બોલ્યો હસી “સિતારો આજથી મુજ ચળકશે.
ખોયેલ જાગીર તો હવે મુજ હાથમા આવી જશે.

(૧૫)

“ હું છું શિખારી તો થયો પશુ એ દશા મુજ પલટશે,
“જાગીર સઘળી પ્રાપ્ત થાતા સ્વર્ગના મુખ આવશે,
“આ ઝહારવડું તજવું અને નિર્મિતતાથી મ્હોલવું,
સંકટ આપ્યા જાયને આનંદ, મુખને રેખવું.

(૧૪)

(૧૬)

‘પણુ જો મળે જાગીરતો-જાણે નરેશજ હું ખરે !
“નિષ્કુળ ન જાય પ્રયત્ન મારો જો પ્રભૂજી દયા કરે,
“કુવરી નૃપતિ તણી થાય કબજે તો સફળ જગદીશઆ,
“જાગીરના દેશે કદિ તો કુવરી આપીશ ના.”

(૧૭)

એવી રીતે વહતો હતો તદ્વાર રાખી હાથમાં,
ભરજગલે તે તો હતો-સાથી ન એકે સાથમાં,
ને સ્થળે જગદીશ ઉભેલો હતો રૂવાબખી,
હા ! તે સ્થળે આવી પહોચી એક મોટી પાલખી

(૧૮)

હુપાઇ જગદીશતો ગયો દેખે ન કોઈ માણસો,
નીચે ઉતારી પાલખી પૂરતા રહીને માણસો,
અરૂણાવદી “જાઓ કરો નાસ્તો તમે સૌ માણસો,
“અહિં રાસલેશુ અમે બધી-અહિં ભય જણાતો નથી કયો.”

(૧૯)

સૌ વાવના કાઠે ગયા ને પેટને દીધા ભરી,
પાણી મીઠું પીધું પછી સોએ પથારી ત્યા કરી,
વિશ્રાન્તિ લેવાની ઇચ્છાથી સર્વ આડા જ્યાં થયા,
ત્યાં યાકથી સૌ માણસો એ વાવપર ઉઘી ગયા.

(૧૫)

(૨૦)

અરજી તણી સખિયો બધી આવી ઉભી જ્યાં ચોકમાં,
ત્યાં તો અરજીએ ઉપાડ્યો રાસ, મુખના ચોકમાં;
ફરતી બધી સખિયો અને વચ્ચે અરજી ચોલતી,
અરજી પ્રથમ ગતી પછી સખિયો સહુ ઝીલતી હતી.

(૨૧)

(૨૨)

“જેમ સૂકાય છે બાધના ફૂ... લ મારા બહાલાજીરે !
“ તેમ તારી ગો....રી સૂ કા થ,
“ જઈને કે’ ..જો....મારા બહા લાજીરે !
“ઉતારા હેશુ ચોરડા મહારા બહાલાજીરે !
“ઉતારા કરનારો પરદેશ... જઈને કે’ જો મારા બહાલાજીરે !

(૨૨)

“ હાતણુ દે શુ હાડમા મહારા બહાલાજીરે !
“ હાતણુનો કરનારો પરદેશ,
“ જઈને કે’જો મારા બહાલાજીરે !

(૨૩)

“ નાવણુ હેશુ કુ ડીથું મારા બહાલાજીરે !
“ નાવણુનો કરનારો પરદેશ,
“ જઈને કે’.. જો....મારા બહાલાજીરે !

(૧૬)

(૧૪)

“ લોજન દેશું લાપસી.. મારા બહાલાભરે !

“ લોજનનો કરનારો પરદેશ,

“ જઈને કે’ ..જો ..મારા બહાલાભરે !

(૧૫)

“ મુખવાસ દેશુ એ....લચી મારા બહાલાભરે !

“ મુખવાસનો લેનારો પરદેશ,

“ જઈને કે’ ..જો ..મારા બહાલાભરે !

(૧૬)

“ પોઠણુ દે... શું દોલીયા મહારા બહાલાભરે !*

“ દરરોજના પોઠનારો પરદેશ,

“ જઈને કે’ જો.... મારા બહાલાભરે !

(૧૭)

અર્ધ રાસની પૂર્ણાતિ પણ માણસો આવ્યા નહિ,

એ જોઈને અરૂણાવદી ! “કાં માણસો આવ્યા નહિ ? ”

બોલી સખિ “બોલો બીજુ કે, માણસો તો ત્યા આવશે !”

બોલી અરૂણા “ગાવ ચાલો માણસો આવશે ? ”

* એક ચાતુ ગવાતો રાસ ફેરફાર સાથે.

(૧૭)

(૨૬)

(૨૧૪)

“ પ્રેમ વૃક્ષ ઠાળે બાંધ્યો શુભ હીંચકોરે !

“ આવો પ્રેમી જન હીંચવારે લોલ !

“ સ્નેહ સરવરના કાઠે છે હીંચકો રે !

“ આવો સ્નેહી જન હીંચવારે લોલ !

(૨૮)

“ ભાવનાના લાગણીના ઉડે કુવારા રે !

“ આવો ભાવિક જન હીંચવારે લોલ !

“ હિલોલમા છે હુર્ષ અનેરોરે !

“ આવો આનંદી જન હીંચવારે લોલ !

(૩૦)

“ રસના ઝરે છે બિન્દુ મધુ, રાજે !

“ આવો રસિક જન હીંચવારે લોલ !

“ બુદ્ધિ પ્રાણીની ટકતી નથી અહિ રે !

“ આવો અલિપ્તજન હીંચવારે લોલ !

(૩૧)

“ પ્રેમવૃક્ષ ઠાળે બાંધ્યો શુભ હીંચકોરે !

“ આવો પ્રેમીજન હીંચવારે લોલ !

“ સ્નેહ સરવરના કાઠે છે હીંચકોરે !

“ આવો સ્નેહી જન હીંચવારે લોલ !

‘ મંગલ ’

(૧૮)

(૩૨)

રાસ થાતા પુર્ણ સર્વે માણસો આવી ગયા,
કરવા તહાથી પ્રયાણ સર્વે માણસો તો સજ થયા,
ત્યા સાથીઓ સાથે ઉભો જગદીશ રાખી ગર્વને,
બોલ્યો મુખે “કબજે કરીદ્યો સાથીઓ આ સર્વને.

(૩૩)

—વફાદાર ચોકીદાર—

“કોણ છે જુદમી ? “ થયો સામે ધ્વનિ ત્યા તે પળે,
જગદીશ બોલ્યો ! “ ના કંઈ રખાલથી તારૂ વળે;
“કાને પડ્યું તારેહરે જગદીશ મારૂ નામ છે, ”
ઉત્તર મળ્યો “જાણું છું હું જુ બોલ તારે કામ છે ? ”

(૩૪)

જગદીશ બોલ્યો ‘કોણ તું છે પૂછનારો મૂજને,
“ દુર થાગુમાવ ન જીવનને આપુ સલાહ હું તૂજને, ”
અરણ્યા તણા રક્ષક વદો “ તારી સલાહ તું રાખજે !
“ તલવાર આ તૈયાર છે જીભ સાચવીને લાખજે !

(૩૫)

જગદીશ બોલ્યો “ જીભ નાહક વાપરે છે કેમ તું ?
“ મૃગરાજની સામે થઈને જીવન ખુઓ કેમ તું ? ”
ઉત્તર મળ્યો દરકાર મારા જીવનની સુજને નથી,
“ નિજ ધર્મની પાસે જરાયે જીવનની કિંમત નથી.

(૧૯)

(૩૬)

“ છે અન્ન મારા દેહમાં જે રાયનું વ્યાપી રહ્યું,
“ તે અન્નદાતાનું ચુકાવા જાણ સ કષ્ટો સહુ,
“ આ દેહમાંહી હાથ છે ને હાથમા તલવાર છે,
“ તલવાર માહી ધાર છે ને ધારમા અમકાર છે.

(૩૭)

“ અમકારની અતિ વીરતાથી જાણુ તુજ સહાર છે.
“ મૃગરાજ છે ના તું, પરતુ ક્ષૂદ્ર મૃગ લાચાર છે,
“ મૃગરાજ જેવા માનવી ના હોય દિલ ઉદાર છે,
“ તુજ દીલ છે કડવું અને તું પાપનો આગાર છે.

(૩૮)

“ છે ધર્મ ધ્વશક ને અતિશય જૂદમનો અવતાર છે,
“ છે ભોગ લોભપતુ અને પાપડનો આકાર છે,
“ કેને લુટે ને ત્રાસ દે, શયતાનનો સરદાર છે
“ કેને કરેલા હુદ તે એકજ અપાટે કાર છે

(૩૯)

“ તેથી ન ફૂલાને જરા આ સિંહનો સન્તાન છે,
કે બોર બે બતલાવશે તો તુજ જવાનો જાન છે,
આ દેહમાં ને રોમ રોમે ધર્મનો ભણકાર છે,
સદ્ધર્મનો મધુરો અમારા કર્ણમા રણકાર છે.

(૨૦)

(૪૦)

ત્યા બહુજે તારા પ્રયત્નો સર્વ નિષ્ફળ તો જશે,
તદ્વારબાજી જો ચલાવી તો જીવન તું ગુમાવશે, ”
જગદીશ બોલ્યો “છોડને બકવાદ તારો તું હવે,
છે જોર ના કાઠાંમહી મિથ્યા પ્રલાપો કા લવે ? ”

(૪૧)

ઉત્તર મળ્યો “છે જોર કે નહિ તે બતાવુ તૂજને,
મેદાન છે તૈયાર આ કૈ છે સ્પૃહા ના મૂજને,
જગદીશ બોલ્યો “કેમ તું મિથ્યા અતિ ફૂલાય છે ? !
તુજ મસ્તકોપર મ્હોત તારૂં ઝુલતુ દેખાય છે !

ચોકીદાર — (૪૨)

“ મ્હોત શુ છે ચિજ ? તેથી ખાયલા ડર ખાય છે,—
સાચા શુરા ક્ષત્રિયબચ્ચા મ્હોતથી હરખાય છે, ”

જગદીશ —

દેખાય છે ઝુજને જવાનો આજ તારો જાન છે,
ઉત્તર:—

નિજ ધર્મને પથે જતાં આ જાન પણ કુરબાન છે.

(૪૩)

બન્ને જણા તદ્વારથી લડવા ગયા લાગી અરે !
અમકાર ને અબજાર અસિનો દીક્ષા કંપાવે ખરે !

(૪૨)

નિજશક્તિ ખચીને ઉભય લડતા હતા તદ્વારથી,
પામ્યો વિજય જગદીશ શત્રુનો થતા સહારથી.

(૪૪)

નહાસી ગયા અરૂણા તણા સૌ રક્ષકો હારી જતાં,
જગદીશ કેરા દેહપર કે જખમના થયલા હતા,
ખોલ્યો “કરો આ પાલખી કબજે હવે મુજ સાથીઓ!
નહાસી ગયા છે સર્વ ના ડરશે જરાયે સાથીઓ !

(૪૫)

:: વીર રમણી ::

ફ્રી પડી અરૂણા લઈ તદ્વાર ચૈ કોપી બહુ,
ખોલી મુખે “છે વાર કબજે પાલખી કરતા બહુ,
આ યુદ્ધ ક્ષત્રાણી તણા જ્યા હાથમા તદ્વાર છે,
કબજે તહા કરતા અમોને પાપીઓ ખડો વાર છે.

જગદીશ

(૪૬)

ના યુદ્ધ છે આ ભક્તનું આ યુદ્ધ છે તદ્વારનું,
શાંખી ન શકશે સુદરી ! તું તેજ મુજ તદ્વારનું,
છેડી બધો ઉન્માદ ને તું શરણ મારે આવશે,
તો બાણને અરૂણા ! તું તારા જાનને જ ભગાવશે,

(૨૨)

અરુણા:—

(૪૭)

કેાનું શરણુ ? તારૂં શરણુ ? ચાંડાળ જેવાનું શરણુ ?
એ ના બને છેને અરે ! મુજ નીપણ બાયે મરણુ ! ”

જગદીશ:—

કાચી ઉમરમાં મૃત્યુપથ બહુ ગમે કાં સુંદરી ?
આશા બધી તુજ જીવનની કાં ચૂર્ણ કર તું કુંવરી !

અરુણા:—

(૪૮)

કાચી કળી જેવી સુકન્યા તે ઘણી કાપી હશે,
આશા અનેરી કે તણી એા હુષ્ તે કાપી હશે !
પણ આ નથી નિર્જળ પરંતુ બાણ લીધણ છે,
કબજે અરુણ કરવી અતિશય કાજ લીધણ છે

(૪૯)

ચણા છે લોહના આ ચાવવાના કાર્ય રહેલું છે,
પકડવા પ્રેમદા અરુણા થવાનું મ્હોત રહેલું છે,
પછી તારૂં બને કે મ્હોત મ્હારૂં થાય, એ નક્કી નહિ,
પણ જીવતા મુજને પકડવી કાર્ય છે લીધણ સહી. ”

જગદીશ:—

(૫૦)

હું વીર છું રણધીર છું તું એક અબળા બાત છે,
નીપજીવવા મુજ મ્હોત ના તારા મહીં તાકાત છે,
ચોદાય પણ મારા જપાટામા ટકી શકતા નથી,
ત્યાં જીવના બકવાડથી તુજથી થનારૂં કે નથી.

(૨૩)

(૫૧)

અબળા બનીને તું નકામી મર્દ સામે થાય છે !

અરુણા:—

અબળા બને પ્રબળા પછી કોથી નહિ જીતાય છે !

જગદીશ:—

તૈયાર છે શા માટ મૃત્યુ માર્ગમાં દોડી જવા,

અરુણા:—

મારા પહેલા તો જશે તું નર્કની ખાવા હવા ”

જગદીશ:—

(૫૨)

સીધી રીતે ઓ મુદરી ! તાબે નહિ ને તું થશે,
તો બાણને મેદાન તારા લોહીથી રંગી જશે, ”

અરુણા:—

“ તૈયાર થા લડવા અને ને ઘાત કોની થાય છે ?
નેઈ લે મેદાન કોના લોહીથી રંગાય છે !

(૫૩)

તૈયાર આ મેદાન છે આ હાથ પણ તૈયાર છે,
લૈયાર આ તલવાર ના શાની જરાયે વાર છે !

જગદીશ:—

વિકરાળ છુ જગદીશ હુ તું એક નિર્બળ નાર છે,

(૨૪)

અરેભા:-

પણ નારના હાથે જ તારો બાણને સહાર છે !

જગદીશ:-

(૫૪)

ચરણના એક આઘાતે ધરા ડોલાવનારો હું—
અનતાકાશને પૃથ્વી પરે છું લાવનારો હું,
ગગનથી અંદ્રમા તારા નીચે ઉતારનારો હું,
મહા શુરવીર યોદ્ધાને ખરે ! કપાવનારો હું !

(૫૫)

એવો અતિ બલવાન છું ત્યા તુજ તણા શા ભાર છે ?
નાહક શુભાવા બનને કં સુદરી તૈયાર છે ?
તૈયાર થઈ તુ હોય ના જે શરણ લેવા માહરે,
છમ્છા કરે તો મિનિટમાં મૃત્યુ કરીશ હું તાહરે

(૫૬)

પણ હું અનાચારી નથી, પાપી નથી, નિર્દય નથી,
હું ધર્મને હું બાણનારો ઘાતકી જેવો નથી;
કબળે તને કરવા મહી મારો ન ખોટો ભાવ છે,
બગીચ મારી પ્રાપ્ત કરવાનો ખરે ! પ્રસ્તાવ છે.

(૫૭)

કબળે થઈ બા કુવરી ! ના આય તુજને આવશે,
બગીચ મળશે કે તરત તુજ છુટકારો થઈ જશે,

(૨૫)

તામે કરૂ છું તને વિકારવશતાથી નહિ,
બાગીર કરવા પ્રાપ્ત તુજને પકડવા ચાહું સહી. ”

અરૂણા — (૫૮)

“ શયતાનના શબ્દો મહીં વિશ્વાસ મૂખાતમા કરે,
તારા મધુરા શબ્દોના વિશ્વાસ ના અરૂણા કરે,

જગદીશ —

“ બે ના કરે વીશ્વાસ તો વશ તુ બલાતકારે થશે,
જગદીશ માયાળુપણુ છોડી પછી નિર્દય થશે ”

(૫૯)

અરૂણા:—

“ નિર્દય થશે તુ તે થકી ના લેશ હું ડરનાર છું,
તલ્વાર વાપરવા જશે તો બાણુ તુ મરનાર છું ! ”

જગદીશ.—

“ શેખાઈ છોડી દે બધી પચાત આવી કા ગમે ?
અકવાદ કા કરતી, બધી તુજ બુદ્ધિ તારી શું ભમે ? ! ”

(૬૦)

જગદીશ આપે દાબ પણુ અરૂણા ન બણુકારે જરી,
જગદીશની સામે ઉભી બણુ ભવાની છે ખરી,
તલ્વારબાણુ ત્યાં શરૂ બન્ને બણું બે છે કરી,
જગદીશના બળથી નહિ બળવાન બોલી સુકરી !

(૨૬)

(૬૧)

જગદીશ જ્યાં હારી ગયો ત્યા સાથીઓએ દગો કરી,
નાખી રસી પાછળ રહીને અરૂણાને કબજે કરી,

અરૂણા:—

“ જો ! હીચકારા ! ખાયલા ! કીધો દગો અ તે ખરે !
વીરતા ખધી ચાલી ગઈ ક્યા ? કે દગો કીધો અરે !

(૬૨)

જગદીશ બોલ્યો: “બોલ તું મુજ સાથ આવી શકે નહિ ?
અરૂણાવદી “શયતાનનો સગ મુજને શોભે નહિ;
જગદીશ બોલ્યો: “ કેમ મિથ્યા હઠ કરે છે મુઠ્ઠરી !
સીધી રીતે તું આવશે તો આંચ નહિ આવે જરી.

(૬૩)

મારા નિવાસે હું તને રાખીશ સાચા ભાવથી,
દેવી નથી પીડા તને તું ચાલ સાચા ભાવથી,
મુખ સાહુખી તુજ તાત પાસે જે તને મળતી તદા,
તેવીજ અનુકુળતા તને આપીશ હું તુજને સદા

(૬૪)

છે માત્ર આશય પકડવાનો તૂજને મારો—અને,
એ રીત જગીર પ્રાપ્ત થાશે માર્ગ લાગ્યો શુભ મને,
માટે ન કંઈ સંકોચ વિષુ તું ચાલ મારી સાથમાં,
જો ના કહેશે તો બહુ છે જોર મારા હાથમાં,

(૨૭)

(૬૫)

અરુણાવદીઃ “ જો જોર તારા હાથમાં અતિશય હતું,
તો છેતરીને બાંધવાનું કામ શું તુજને હતું ? !
પણ તે દગો કીધો બતાવા એજ તુ કમજોર છે !
ઝીંને ન જીતવા શક્તિ છે ખાલી નકામો તોર છે !

(૬૬)

હું શું કરું ? તે છેતરીને હાથ બાંધ્યા માહરા,
નહિ તો ઉડાડુ પ્રાણ હું પાડુ પ્રહારે તાહરા,
કર હાથ છૂટા ને પછી મુજ જોઈ લે શુશ્વીરતા,
વાર થાય છે કેટલી તારા હૃદયને ચીરતા.

(૬૭)

જો હાથ છૂટા હોય તો તુજ શિરનું છેદન કરું,
થંડાળ ! તારા લોહી કેરૂં પાન હું આજે કરું;
કરીને દગો નામદે શું આવી રીતે કુલાય છે,
કર હાથ છૂટા જો પછી કોનું હૃદય ચીરાય છે ? ”

(૬૮)

જગદીશ બોલ્યો “ કુવરી ! હડમાં જરા ના માલ છે,
તું ચાલ આગળ થા નહિ તો હાલ તુજ બેહાલ છે, ”
જગદીશના શબ્દો ન ગણુકાર્યા અરુણાએ જરી,
જગદીશ કોખે સિંહ જેવી ત્રાસ મુખથી ઉચ્ચારી.

(૨૮)

:: અણુધારી મહદ ::

(૬૬)

અંઠાલિણી ! તલ્વારથી કાપીશ હું તુજને સહી,
પડકાર આવ્યો ત્યા “બને છે ઘાતકી કે” નર અહિં,
બીજી પળે આવી ઉલો જગદીશ સ્હામે માનવી,
રાખી રીંવાલ્લર હાથમા બોલ્યો મુખે તે માનવી ”

(૭૦)

શયતાન ! અબજાને સતાવે છે ! તને ધિ કાર છે !
આલ્યો અહિ થી જ ખરે ! તુ મરદ નહિ પણ નાર છે !
શક્તિ મને તારી જણાવાનો તને વિચાર છે ?
તો ઠાર કરવાને તમચો હાથમા તૈયાર છે. ”

(૭૧)

જગદીશની પાસે હતી બદ્ધક પણ ખાલી હતી,
એથી ધ્રુબરો ત્યા થયો જગદીશના અગે અતિ,
સમયને દઈ માન તે નાસી ગયો ત્યાથી ખરે !
હા ! વારની છાંયામહી ઉલો રહે વીરલ ખરે !

(૭૨)

જગદીશ એવો વીર નહોતો કેમ તે સ્થીર રહી શકે ?
વીરના નથી નથી તેજ ઝરતું કેમ તે ઝીલી શકે ?
જગદીશના નહાસી ગયાથી અરૂણને છુટી કરી,
એ વીર સમિે હાથ ભેડી અરૂણ મુખથી ઉચ્ચારી

(૨૯)

(૭૩)

શયતાનની સાથે ઝઘડતાં વ્યય થયો શક્તિ તણો,
મારા બળે જ્યારે પરાજય તો થયો પાપીતણો,
ત્યારે દગેથી દોરડેથી કેદ છે મુજને કરી,
આવી તમે મારી અણિના સમયમા મુક્તિ કરી.

(૭૪)

સખિયો બધી શયતાનના હાથે કપાણી છે અહિં,
એ જૂદમનો બદલો ઘટે છે આપવો તેને સહી,
જાવા દીધો તેને તમે એ છે બહુ ખોટું કર્યું,
ખિલતી જુઓ કળીઓ બધાના જીવનમા વિષ છે ભર્યું

(૭૫)

‘હેલાં કરો તવગામ રક્ષણ હાર ! શું તવ નામ છે ?
ઉત્તર મળ્યો : “મધુરી ! તમોને નામથી શું કામ છે !”
અરૂણાવદી “ વીર ! આજ ઉપકારક થયા મારા તમે,
ઉપકારના કરનારનું શુભ નામ સાલજવું ગમે.”

(૭૬)

છે નામ માફે ગુલામને હરિપુર માફે ગામ છે,
છે તાત મારા ના કરે સહુ રાજકેરી લગામ છે,
શિકાર કરવા હું ગઈ કાલે ગૃહેથી નિકળ્યો,
આજે અર્થિતો મુંદરી ! આ સ્થાનકે આવી રહ્યો.

(૨૮)

(૭૭)

હુંખમાં નિહાળી આપને મેં દરજ ભારી વાપરી,
માનો નહિ તેમાં જરા ઉપકાર મારો સુંદરી !
નિ સહાયને કરવી મદદ એ ધર્મ ક્ષત્રી તણો,
હું ખ અળખાના સહારવા એ ધર્મ છે ક્ષત્રી તણો.

(૭૮)

“ ઉપકારનો ઉચ્ચાર એ છે બ્રહ્મતા કર્તવ્યની,
ઉપકારનો ઉચ્ચાર એ છે બ્રહ્મતા મતવ્યની,
ઉપકારનો ઉચ્ચાર એમા છે લઘુતા જનતણી,
ઉપકારનો ઉચ્ચાર એમા ના મહત્તા જનતણી. ”

અરજી:—

(૭૯)

“ માનો તમે તવું બહે પણ હું ન એ માનું જરા,
આપે જીવન મારૂં બચાવ્યું છે જ ઉપકારક ખરા,
મસ્તકે 'સદા' મારૂં તમારા ચરણમાં રે'શે પડી,
ઉપકાર ના કરનારનું થાશે સ્મરણ ઘડીએ ઘડી. ”

(૮૦)

બોલ્યો બુલાખ “ હું જાઉં છું જાઓ તમે તવ મારગે, ”
“ કઈ છે ન ડર જાઓ તમે આવ્યા હતા જે મારગે, ”
અરજીવાદી: “ જાવું બંદે શું છોડીને જગલ મહી,
અળખા અનાથ હું છું દસી હું જાઉં અન્ય કરે કહી. ”

(૩૧)

(૮૧)

માટે તમે મુજ સાથ ચાલો ગામ આવે ત્યાં લગી,
બોલ્યો ગુલાબ “લલે હું આવું ના જરા ભારી નથી ! ”
ચાલ્યા ઉભય ત્યાથી અને આવ્યા મણિપુર ગામમાં,
ગુલાબને અરૂણા લઈ ગઈ આગ્રહે નિજ ગામમાં.

(૮૨)

નિજ તાતની પાસે બધીયે વાત વિસ્તારી કહી,
આ વીરનરના હાથથી બચવા હું પામી છુ સહી;
અરૂણાતણા બોલ્યા જનક “વૉર ! આપનો ઉપકાર છે,
પુત્રી બચી ભારી તમારો એ મહા આભાર છે ! ”

(૮૩)

ઉપકારનો બદલો તમોને આપવાનું કે નથી,
કીધું તમે છે કાર્ય તેની આક તો હિંમત નથી,
ઉપકાર અણમુલો થયો મારા ઉપર છે આપનો,
સત્કાર કરવો માહરે છે લાવથી શુભ આપનો.

(૮૪)

માટે થોડા દિવસ ગુજરો મુજ ગૃહે એ વિનતિ,
સત્કાર કરવા આપનો ઇચ્છા મને ઉરમાં અતિ,
બોલ્યો ગુલાબ “ નથી રત્ન મે તાત મારાની લીધી,
કેવી રીતે હું અહીં વસુ ! આજા વડીલની નથી લીધી. ”

(૩૨)

(૮૫)

અરણ્યા વહી મીઠું હસી “દિવસ લલે થોડા રહો,
પણ ‘કમુલ છુ’ એવું તમે મુજ તાતની આગળ કહો,
બાલ્યો ગુલાબ “વધુ વધુ આગ્રહ કરો છો ને તમે,
તો હું કમુલ છુ આપના ગૃહમાં રહેવા આ સમે

(૮૬)

એ સમયમાં ગુલાબ ને અરણ્યા ખગીચામાં ગયા,
અરણ્યા તણા માતા પિતા અતર અતિ રાજી થયા,
માતા અરણ્યાની વહી “કુમાર પરણેલા ન હો!—
તો અરણ્યને પરણાણાવવા કુમારને સ્નેહે કહો.”

(૮૭)

“કાલે પૂછીશું” કહી અરણ્યાના પિતા ફરવા ગયા,
પૂત્રી જીવન ઉગારનારાની ઉપર રાજી થયા,
યદિ હોય કુવારા ખરે’ કુમાર તો સારૂ ઘણું,
વિવાહ અરણ્યાનો કર તો નેહલુ શોભે ઘણું ”

(૮૮)

:: વેશ્યા ::

“જગદીશ જગીરદાર નિજ આવાસમાં બેઠો હતો,
મુછને મરડતો હોઠ પીસતો ને હુકાને ફુકતો,
આબ્યો તહા બાસુસ લાઈને એક નારી સાથમાં,
બાલ્યો મુખે. “સરદાર! એક શિકાર આબ્યો ક્ષાથમાં.”

(૩૩)

(૮૯)

જગદીશની આશા મળી “છોંનવો ધરેણું તે તણા,
આશા અમલ કરવા થયા તૈયાર બદમાશો ઘણા,
દીધા ધરેણાને ઉતારી નારીએ નિજ હાથથી—
બોલી મુખે. “ના કોઈ મુજને સ્પર્શ કરશે હાથથી.

(૯૦)

બદમાશ કેં બોલ્યા “ભલે હા ! સ્પર્શ કરશું પગ થકી,”
બોલી વનિતા. જો “અડ્યા તો જાન જોખમમા નકી,”
જગદીશ બોલ્યો “કોણ છે તું ! ક્યા રહે છે તું ખરે !”
નારી વદી “હું છુ ગુણકા નામ અદ્રમ્ભા ખરે !”

(૯૧)

જગદીશ —

“ ગુણીકા બની ને કેમ છણકા આમતું કરવા ચહે,
પણ ક્યા રહે છે તું ! તે ગામ નામ મને કહે, ”

વેશ્યા:—

“ મણિપુરમાં રહું છુ ન ધધો ગુણકાનો હું કદ,
દર દોજ સ્વામિ શોધવા છે પાપ એતો આ કરું; ”

(૯૨)

જગદીશ અમર્યો: “તું મણિપુરમાં રહે છે ? સત્ય કી?”
વેશ્યા વદી: “સારુ કહું છુ લેશ પણ ન અસત્ય છે ?”

(૩૪)

જગદીશની આશા મળી ! પૂરો પિંજર આ નારને, ”
“ જો વાપરે પાવર જરા તો આપજો બહો મારને ”

(૯૩)

વેશ્યા વહી ! શા માટ મુજને કેદમા પૂરો તમો ?
“ મે કઇ બગાડયું નથી તમારું કેમ તો મુજને દમો ? ”
જગદીશ બોલ્યો “ તુ મણિપુર ગામની રે’નાર છે !
“ એ માટ તુ મારી ખરે ! કેદી અહિ થાનાર છે ! ”

(૯૪)

વેશ્યા વહી મણિપુર ઉપર ચીડ તમને કેમ છે ? ”
જગદીશ બોલ્યો ! “ રાય મણિપુર સાથ મારે એમ છો ”
અરણ્યા હતી પકડેલ મે પણ કોઈ છોડાવી ગયું,
આશા મકાન ખરે ! અરેરે ! જમીન હોસ્ત થઈ ગયું. ”

(૯૫)

વેશ્યા વહી ! અરણ્યા દઉં પકડાવીને હું આપને,
જો ના દિયો મુજને તમે હા ! લેશ પણ સતાપને,
જગદીશ બોલ્યો ! અરણ્યાને પકડાવી તુ આપે સહી,
“ તો લેશ પણ સતાપ તુજને આપવાનો હું નહિ ”

(૯૬)

વેશ્યા —

ચાલો સહને પાંચ સગાથે તમારા માણસો,
મકડાવી હું અરણ્યા દઉં ના ફેર તેમાંથી કરો ! ”

(૩૫)

જગદીશ આદ્યો સાથ વેશ્યાની, લઈ જન પાંચને,
વેશ્યા વતી !“ નહિ આવવાઈ એક ઉન્હી આંચને”

(૯૭)

તેજ સ્થાને છોડી બધા મણિપુરના રસ્તે પડ્યા,
અરૂણા ગુલાલ એ સમયમા ઉધાનમા આવી ચડ્યા;
ઉધાનમા વીણા પડેલી દ્રાક્ષ વૃક્ષ ઘટા નીચે,
બાધ્યો હતો ત્યા હીચકો એ વૃક્ષ કેરી ઘટા વિષે-

(૯૮)

આબ્યા ઉભાય ત્યા ને અરૂણા હીંચકે બેઠી હસી,
વીણા લીધી ગુલાલ સિ હે બીક ના રાખી કશી;
“બોલો કુમાર” અરૂણની આજ્ઞા મળી હસતા.મુખે,
ને ગુલાલ બોલ્યો ગીત કવિ ‘મગલ’ તણ ત્યાતો મુખે.

(૯૯)

“ છે લાલ મધુરા ગાલ રસના બિન્દુ ઝરે !
છે ભવ્ય ભાલ કપાલ રસના બિન્દુ ઝરે !
કોમળ છે હોષ પ્રશાત રસના બિન્દુ ઝરે !
દાડમ કળી જેવા દાત રસના બિન્દુ ઝરે !

(૧૦૦)

છે ચક્ષુ હરિણી સમ સાર રસના બિન્દુ ઝરે !
હૃડપચીમાં હર્ષ અપાર રસના બિન્દુ ઝરે !

(૩૬)

હોઝો દે ચુંબન દાન રસના બિન્દૂ ઝરે !
રસિયાની બાથે સાન રસના બિન્દૂ ઝરે !

(૧૦૧)

ખાહુ છે ઠંડ મૃણાલ રસના બિન્દૂ ઝરે !
છે ફૂથ કઠિન વિશાલ રસના બિન્દૂ ઝરે !
હરક છે પોયણા તુલ રસના બિન્દૂ ઝરે ! ”
કટિ દેશ ખરે અણુમૂલ રસન બિન્દૂ ઝરે ! ”

(૧૦૨)

જઘનો છે કહળી સ્તભ રસના બિન્દૂ ઝરે ?
પહાની છે દેહ સ્તભ રસના બિન્દૂ ઝરે !
સૌન્દર્ય અતિ ઉભરાય રસના બિન્દૂ ઝરે !
લલના ! તુજ કોમળ કાય રસના બિન્દૂ ઝરે !

(૧૦૩)

લોગી ભ્રમર લલચાય રસના બિન્દૂ ઝરે !
માધુર્ય બહુ ઉભરાય રસના બિન્દૂ ઝરે !
હોષોપર ફરકે સ્મીત રસના બિન્દૂ ઝરે !
ચોરે રસિયાનું ચિત્ત રસના બિન્દૂ ઝરે ! ”

(૧૦૪)

‘મંગલ’

સંગત બધાં પુર થયું અણુ તહાં બોલી હસી,
અંગીત બાણ બોલતા હા ! શરમ છે કે ના કરી !

(૩૭)

કીધું તમે વર્ણન કહોને સુઢરી કેનું અરે ? ”
બોલ્યો ગુલાબ । “અરણ્યા વર્ણન હું કરું કેનું ખરે ।

(૧૦૫)

સન્મુખ મારી જે ઉલેલું હોય તેની કાયનું,
કીધું અરણ્ય વરણન અહિયા મે તમારી કાયનું,
ખોટું કહી લાગે યદિ તો આપને મારી મને, ”
બોલી અરણ્યા “લેશ નથી ખોટું ખરે લાગ્યું મને ।

(૧૦૬)

જો કોઈ અન્ય અહિ હોતે તો ધુળ તેની કાઢતે,
ઠપકી દઈ તેને અને આ બાગ ખડારે કાઢતે,
પણ આપની પાસે ખરેખર ! હું બની લાચાર છું !
પડતી ખબર મુજને નથી કે કેમ હું લાચાર છું !

(૧૦૭)

કરીને પ્રસશા માહરી છે વેર તો મુજથી કર્યું,
એ વેરની વસુલાત કરવાનું મને છે સાશ્વત્યુ, ”
એવું કહી અરણ્યા, વીણાને હાથમા લીધા પછી,—
સંગીત બોલી એક મીઠું, સૂર મેળવ્યા પછી.

(૧૦૮)

— જો સ્કંધ સરીખા સૂર રૂપના સશિ તમે,
રતિ રેવ સમ મૂખનું નૂર રૂપના સશિ તમે,

(૩૮)

છો વીરતાથી ભરપૂર રૂપના રાશિ તમે,
ઠરો શત્રુ શરીરને ચુર રૂપના રાશિ તમે.

(૧૦૯)

અતરમા ઉછળે બહાલ રૂપના રાશિ તમે,
છે કાતિ વિલસતું ભાલ રૂપના રાશિ તમે;
ઝુછ ઉપર લીધુ ઠરે રૂપના રાશિ તમે,
બઢનેથી પિયુષ ઝરે રૂપના રાશિ તમે.

(૧૧૦)

કામલુગારા છે નેત્ર રૂપના રાશિ તમે,
છે રસલીતું ઉરક્ષેત્ર રૂપના રાશિ તમે,
છાતી છે વજ્ર સમાન રૂપના રાશિ તમે,
બાહુ છે શક્તિમાન રૂપના રાશિ તમે.

(૧૧૧)

ધુલિ ક્ષારી દેખાય, રૂપના રાશિ તમે,
રમણીનાં મન લોભાય રૂપના રાશિ તમે,
છો પરજોલા કે કેમ ? રૂપના રાશિ તમે,
ઉછરે છે ઉરમા પ્રેમ રૂપના રાશિ તમે.

(૧૧૨)

સ્વીકારજો અમ સન્માન રૂપના રાશિ તમે,
અર્પો અત્રણામનું ઠાન રૂપના રાશિ તમે,

(૩૬)

કેણે મુજ કાળજડું રૂપના રાશિ તમે,
હું આપ ચરણમા પડુ રૂપના રાશિ તમે.

‘મગલ’

(૧૧૩)

ગીત પૂર્ણ થાતાં ગુલાબ બોલ્યો: “ વેરની વસુલાત આ,
રમણીયને મીઠી અતિશય વેરની વસુલાત આ;
વર્ણન કર્યું કેના શરીરનું બોહ સમજી ગયો ખરે !
વર્ણન કર્યું તેની પ્રમાણે હું નથી જરીયે અરે !

(૧૧૪)

અરજી:—

“ તેનું તમારે કામ શું ? મેતો ફીકું તેવું કહ્યું, ”
બોલ્યો ગુલાબ “ભલે કહ્યું કીધું તમારું મે સહ્યુ, ”
હીંચકે ગુલાબ ગયો અને અરજી વઢી મુખથી તણી,
“ બેસો તમે હીંચકે હીંચાવુ છું તમોને હું સહી. ”

(૧૧૫)

હીંચકે ન બેઠ્યો ગુલાબ ત્યા જગદીશ આવ્યો ભાગમાં,
આવ્યો ઉતાવળથી ઉભેલ હતા ઉભય જે ભાગમાં,
વેસ્થાવઢી. આ અરજીને વેરી ગુલાબ ઉભા બુજો,
“ પકડો ક્ષિપત બે હોમ તો નારાહ કોઈ તણી બુજો, ”

(૪૦)

(૧૧૬)

જગદીશ બોલ્યો ! ગુલાબ વેરી ! કાળ તારો આવિયો, ”
એ સાલળી ચમકી જતા ગુલાબ મુખથી બોલીયો;
છે શગમના કે તૂજને આવ્યો વહન દેખાડવા,
“ભા તું અહિંથી, -જઈશ નહિ તરત નરકની ખાવા હવા.”

(૧૧૭)

જગદીશ બોલ્યો ! એ સમયને આજ તું નવ બાણુને,
છે મ્હોત તારૂ આ સમયે એ વચન સત્ય પ્રમાણુને,
“ બન્ને જણા કેદી બનો મરવુ ન હોયે બે કેદી, ”
જગદીશ મૌન રહ્યો પછીથી એટલા શબ્દો વહી

(૧૧૮)

ગુલાબ કાઢિત હા ! થયો જગદીશપર કૂદી પડ્યો,
પાડી નીચે જગદીશને ગુલાબ છાતીપર મ્હડ્યો,
નિજ ભેટમાથી કટાર કાઢીને ઉગામી શત્રૂ પર,
બોલ્યો પછી ગુલાબ પાપી ! દ્રષ્ટ ! તું ભગવાન સ્મર

(૧૧૯)

છેલ્લી ઘડી પ્રભુ સ્મરણની આપુ તને હું આ ક્ષણે,
“ કરોલે સ્મરણ પછીથી કટારી જાન તારાને હલા, ”
જગદીશ બોલ્યો : માફ કર ગુન્હા બધા મારા અરો!
“જગદીશ જાગીરદાર આ નહિ પાપ આ ક્ષણથી કરો!”

(૪૧)

(૧૧૦)

છોડી દીધો જગદીશને ગુલાબ સિંહે તે પળે,
જગદીશ બોલ્યો તમ સરીખા પાસથી જીવિત મળે,
ઉપકાર માનીશ હું તમારો આ ક્ષણેથી સર્વદા,
“આપીશ શક્તિ મુજબ મદદ પડશે જરૂર તમને કદા.”

(૧૨૧)

કરીને પ્રણામ ગુલાબને જગદીશ તો ચાલ્યો ગયો,
ગુલાબ હસીને કુવરી અરૂણા તણી પાસે ગયો,
અરૂણા વહી ' શાખાશ છે ' તમ વીરતાને ધન્ય છે,
શુરવીર તમ સરખો નહિ આ વિશ્વમા કો' અન્ય છે

(૧૨૨)

શત્રુ ઉપર કરવી દયા સદગુણ મહોટો એ અતિ,
આર્થુ જીવિતનું દાન તેને, કાર્ય તે શુભ છે અતિ,
“કહું આ બીના મમ તાતને રાજ થશે તમ ઉપરે,”
બોલ્યો ગુલાબ । “ન વાત આ કરજો પ્રગટ્યકાચે ખરે”

(૧૨૩)

—દુષ્ટ દિવાન—

મહિપુર રાજ્યતણો દિવાન કુટિલ અતરનો હતો,
કે સમયથી અભિલાષ તેને રાજ લેવાનો હતો,

(૪૧)

તેના મહકગારે હતા જે આપરને કોડિયો,
“નિજ સ્વાર્થને સાધોજ બસ” એ મંત્ર બહુતો કોડિયો

(૧૨૪)

જેઠા હતા વિચારમા દિવાનખાનામા ત્રણે,
દીવાન જોલ્યો “રાયને જોલો તરતમા કો’ હણે?”
ત્યાં આપરે જોલ્યો “મલે કલદહાર પાચ હજારને,
“હા’ ખૂન કરવા રાયનું હુ આ પજે તૈયાર તો”

(૧૨૫)

દીવાન જોલ્યો “કબુલ પાચ હજાર દેવાના તને,
“શબ રાયનું દેખાડ જે ત્રણ દિવસમા સત્વર મને,
“ગુલાબને પણ જો હણે તો કામ પાર પડે બધું,
“ને રાજ મળતા મૂળને આનદ—સુખ આવે વધું”

(૧૨૬)

ત્યાં આપરે જોલ્યો “બનો રાજ ખરેખર ! આપજો,
“મૂળને તમે દીવાનનું પદ અજ દાતા આપજો !”
ને કોડિયો જોલ્યો. “મને સેક્રેટરી પદ આપજો,
“બસ શન્યતઃ ઉભય અમોને સર્વ સોપી આપજો.”

(૧૨૭)

ઠઠી “હા” અને દીવાન ખીજા કામમા ચાલ્યા ગયા,
ફકદાર પાંચ હજાર લઈને ઉભય પણ રસ્તે પડ્યા;

(૪૭)

માર્ગમાં બને જણા સાથે મુખે વદતા હતા;
બન્ને તણા મુખ હિપરે ચમકાર હૃષ્ તણા હતા.

બન્ને:—

(૧૨૮)

“ભારી ઉઘાડી નાખીને પ્રપંચની નિશાખની,
“ઠંઠહાર આજ લીધા મુરાછે ખબર કેને કાલની?
“જોડી બની છે આપણી રૂડી મુરાને જમાલની ?
“યુક્તિ ચલાવો સત્વરે છે ખબર કેને કાલની ?

(૧૨૯)

“રાજા બને દીવાન જો બાજી મળે તો તાલની,
“કરવા પ્રયાસો આજથી છે ખબર કેને કાલની ?
“રડવું તણ, હસવું તણ વાતો તણને વહાલની,
“પ્રાપ્ત્ય ખેલો સત્વરે છે ખબર કેને કાલની ?

(૧૩૦)

હસતા બને વદતા ઉભય ગૃહ તરફના રસ્તે જતા,
બન્ને જણા જૂદા પડ્યા બે લીટીયો મુખ બોલતા;
“ભાવિતણી વાતો તણ બાજી ચલાવો કાલની,
“શાસ્ત્રોય પોકારી કહે છે ખબર કેને કાલની ?

(૪૪)

(૧૩૧)

—વિરહી વેશ્યા—

વેશ્યા પડી જગદીશથી જુદી અને આવી ગૃહે,
પડીને પલંગે તે પછી નિજ હૃદયની સાથે કહે,
“શુ રૂપ છે ગુલાબતુ ! જાણે મદન અવતાર તે,
“છે ધન્ય તે સન્નાના થાશે તે નરની નાર જે.”

(૧૩૨)

દષ્ટિ પડી સારંગીપર, સારંગી લીધી હાથમાં,
સુરતાલમાં મિલાવી પછી તે મસ્ત બની સંગીતમાં;
સારંગીના મધુ સુર સાથે ગીત મધુર થયું શરૂ,
એવી રહી વેશ્યા વદનથી ગીત ગાઈ રહી ખરૂ.

(૧૩૩)

“ગુલાબ કુમાર ! મદનનો અવતાર !
“છે ધન્ય પત્ની થાય એની ખરે જે નાર ! .. ગુલાબ
“વિરતા અતિ જણાય,
“અતિ વદનપર દેખાય,
“હૃદય રમણીના લોભાય... ગુલાબ કુમાર !

(૪૫)

(૧૩૪)

“છે અતીવ દિલ ઉદાર,
“શત્રૂને ન પીડનાર,
“પુનિત જીવન છે આપારશુભાળ કુમાર !

(૧૩૫)

“ભાલ ભવ્યતા ભરેલ,
“જીવંતામા સુધાની રેલ,
“હૃદયમા જરા ન મેલ .. શુભાળ કુમાર !

(૧૩૬)

“નયન દ્વય અતિ વિશાલ,
“શત્રુ પ્રતિ બને કરાલ,
“સ્નેહીપર જણાય બહાલ. . . .શુભાળ કુમાર !

(૧૩૭)

“મજાગુણે તણી સુખાણ,
“હીવ્ય જ્ઞાનથી સુખાણ,
“કેવલા કરે વખાણ, .. શુભાળ કુમાર !

(૧૩૮)

“ઐશ અતીવ છે વિચાર,
“હૃદયમા નહિ વિકાર,
“મગલ ’ પુનિત છે આચાર . .શુભાળ કુમાર !

(૪૬)

(૧૩૯)

—ગઝલ—

“કલ્લેજી એ રસીલાએ કીધુ ઘાયલ અપારી છે,
“ઉંડા અંતર ઉંડાણેહા ! દીધી લોંકી કટારી છે,
“નયનની આગળે સૂરત મને તેની જણાયે છે,
“હૃદય એ વીરના સૌંદર્યના રસમાં તણાયે છે.

(૧૪૦)

“ઘડી ઘડીયે રહે રટતું હૃદય એ મદન મૂશતને,
“આંહો છે દેખવા આ દીલ એ રસ પુરણ સૂરતને,
“મળે ક્યારે મને એ વીર ? હૃદય ધરતું નથી કે ધીર,
“મને સ્વીકારશે પત્ની તરીકે શુ કદી એ વીર ?

(૧૪૧)

“હૃદય જપતું સદા તેને કહું હું વાત તે કે’ને,
“ગણે મુજને દીવાની તુલ કહું હું વાત આ જેને,
“નહિ મનમાં રહે વાતો પડે શિરે બલે લાતો,
“ગુલાબ કુમારપરનો પ્રેમ અતરમા નથી મા’ તો

(૧૪૨)

‘દિવાની હું ખની છું તેમના સૌન્દર્યને દેખી,
“કરીશ હું તેમને વીનતિ બલે દિવાની લે લેખી,

(૪૭)

“નહિ સત્કાર જો થાયે ગરીબ આ જીવતી જાયે,
“પરતુ વિશ્વમાં કો’ માનવી સ્વામિ નહિ થાયે.

(૧૪૩)

આવી રીતે ગુલાબમા તલ્લીન તે વેશ્યા હતી,
આવ્યો તહા ઉત્તમજો તે નારનો આશક પતિ;
ખુદારે રહી ઉભો અને સગીતને સૂણ્ય હતું,
તનું હૃદય તો કોપના આવેજથી ધ્રુજતું હતું

(૧૪૪)

આવ્યો અને બોલ્યો “કરે છે સ્મરણ કોનું તું ખરે !”
વેશ્યાવદી “કો’ રસિકનું મુજ હૃદય આ સ્મરણ કરે;

પુરુષ—

“એ રસિકજન છે કોણ ? તેનું નામ તું મુજને કહે,
“છોડી મને તું પાપિણી શુ અપર માનવને અહે ?”

(૧૪૫)

એવું કહીને તે નરે કાઠી કટારી કમરથી,
વેશ્યા ફરી બેઠી “તમારા વીણ માફે કો’ નથી,
“જીવન અને મૃત્યુ મંહી બસ એક તમ ભરથાર છે,
“આ હાસીના જીવન ! તમે મુજ દેવના અવતાર છે

(૧૪૬)

એણે વદી વેશ્યા અને તે શાંતતા જન પામિયો,
બનીને લડુ આશક પછી હસીને ત્યા તો બોલ્યો,

(૪૮)

“શાણી ! તું ફેપનું ધામ છે માધૂર્યનું તું પૂર છે,
“લાવણ્યનો આગારને તુંજ વહન પર જઈ નુર છે.”

(૧૪૭)

ધીમે રહી લીધી કટારી છીનવી નારી કરે,
ભીંકી લીધી આશક તણી છાતી મહી સત્વર ખરે !
“ઝો, હો !” વહીને અતમા આશક મરણુ વશ ચર્ચગયો,
મોઘુક તણાં કરથી ખરે ! આશક મરણુ પથમાં ગયો.

(૧૪૮)

પ્રુમ સાંભળી આશક તણીને ખાપરો આવ્યો તહીં,
દેખી પ્રકાર વિચિત્રને વેશ્યા પ્રતિ બોલ્યો તહીં,
“આ માનવી મૃત્યુ શરણુ કીધો કહે કોણે અહિં ? ”
વેશ્યાવહી ! “એને મરણુનું દાન લીધું મેં સહી ”

(૧૪૯)

ત્યાં ખાપરાના મગજમા યુક્તિ મધુરી તો સુણ,
રે ! ખખર ખુનની કોઈને ના સુઢરી પડી છે હણ,
માટે કહું હું તેમ તું કર આ સમયમા સુઢરી,
તો ઉગરશે તું ખૂનના આરોપમાંથી સુઢરી.

(૧૫૦)

મિટ્ટી લખુ હું તે પરે સહી આપવી તારે મને
કે ખુનના આરોપ માટે પુછશે ના કો' તને !

(૪૯)

ક્રીધે શુન્હો છે તહે મહા પણ આચના કે' આવશે,
“અસ્માર ધુળ લેગો થયો ના વાળ તુજ વાકો થશે. ”

(૧૫૧)

વેશ્યા કહે “ ચિટ્ટા લખો આપીશ હું તે પર સહી,”
ત્યા તરત કાગળ પર લખ્યા ત્યા આપરે શબ્દો કહી;
વેશ્યા ચિટ્ટાને વાચતાં કપી ગઈ ' મુજ ગઈ !
વાચી વદી વેશ્યા “ સહી મારા થકી થાશે નહિ.

(૧૫૨)

આરોપ મારો અન્યની ઉપર ચહું ના નાખવા,
નિર્દોષ આત્માને ચહું હું ના જરા ફાળ આપવા;
આ ખુન કીધુ શુભાષસિ હે એ તમે ચીટ્ટા લખી,
ધી ક્ષાર છે તમને જરાયે બીક ઇશ્વરની નથી ? ”

(૧૫૩)

ત્યા આપરો બોલ્યો “ સહી તુ આપ મુજને આ સમે,
“નહિતર હવે સત્વર કરીશ હું કેલી તુજને આ સમે;”
બીકથી ડરી હીધી સહી વેશ્યા ખિચારી એ તહી,
ગયો આપરો ચિટ્ટા લખ દિવાન બેઠેલા જહી

(૧૫૪)

દીવાન પામ્યા હર્ષ વાચી ચિટ્ટાને ત્યાં તો બહુ,
બોલ્યો મૂખે “ તહે આપરા સુહિત કીધી સારી બહુ,

(૫૦)

“ગુલાબને અરૂણાં તણા કાલે થવાના લગ્ન છે,
“આ ચિદ્રાથી નિશ્ચય હવે અટકાવવા એ લગ્ન છે

(૧૫૫)

એવો કરી નીશ્ચય ઉભય ફરવા ગયા આનંદમાં,
ચુકિત સરૂળ થતા ઉભય આવી ગયા આનંદમાં,
આ વિશ્વમા સારા જનો થોડાજ ઠગ દેખાય છે,
પણ કુટિલ જનતો જ્યાં અને ત્યાં નજર આગળ આવે છે !

(૧૫૬)

—સપ્તમાં વિધિ.—

ગુલાબની ઉમ્મર ખરે ! બાવીશ વર્ષ તણી હતી,
તોપણ થયેલો છે નહિ તે કોઈ નારીનો પતિ,
અરૂણાતણા તોતે અરૂણા માટ એ વર શોધિયો,
એથી ગુલાબ કુમાર અતરમાં બહુ હર્ષિત થયો.

(૧૫૭)

લગ્નના દિવસે અતિશય ધામધુમ થઈ રહી,
પડધમ અને વાજ બધા દ્વારો પર રાખ્યા સહી,
માનનીઓ આનંદમાહી ગીતને ગાતી હતી,
વચ્ચે બિરાજેલા નવ દ પતી—પત્ની—પતિ.

(૫૧)

(૧૫૮)

—લક્ષ્મીગીત—

હારે ! લક્ષ્મી સાંકળ દિવ્ય છે !
તેમાં આત્મ ઉભય ખ ધાય, આનંદ આજે ધણો.
હારે ! એક પત્નીવ્રત પતિએ લેવું,
એ છે લક્ષ્મી તણી વ્યાખ્યાય, આનંદ આજે ધણો.

(૧૫૯)

હારે ! એક પતિવ્રત પત્નીએ લેવું
એજ લક્ષ્મી મહત્વ ગણાય, આનંદ આજે ધણો.

(૧૬૦)

હારે ! સ્નેહ દ પતિએ અતિ રાખવો,
સુખ સ્વર્ગ સમાન જણાય, આનંદ આજે ધણો.

(૧૬૧)

હારે ! કદી કલેશને દુખ ન પામવું
દ પતિએ ધન્ય ગણાય, આનંદ આજે ધણો.

(૧૬૨)

વર વધુની જોડી સારી મળી,
ધણું જીવો વર કન્યાય, આનંદ આજે ધણો.

(૫૨)

(૧૬૩)

હાંરે બિન્નતા સ્થાન ન પામશે,
તોજ આનંદ આનંદ થાય, આનંદ આજે ઘણું.

મગલ

(૧૬૪)

એવી રીતે માનુનીઓ મળી ગીતને ગાતી હતી,
ગુલાબને અરુણ તણા હૃદયે હતા હર્ષિત અતિ,
આવ્યો દિવાન અને વધો “છે વાત હા ! ભય કર બની,
“ રાજન્ ! આ સ્થળમા ઉપસ્થિત આપણે હા ! છે ખુની”

(૧૬૫)

રાજન્ વધા “ પકડો જુઓછો શુ તમે દિવાનજી !
“મુજ રાજ્યની અદર બનેછે કેસ ખુનના શું હજી ? !”
દીવાન બોલ્યો “ છે ખુની ગુલાબસિ હ તમે જુઓ,
“ સાચુ ન માનો તો ખરે ! આ ચીફાને વાચી જુઓ ”

(૧૬૬)

વાંચી ચીફી રાજા થયો કોપીતને દોલગીર બહુ,
“ રે ! હાય ! આ ગુલાબને હું શી રીતે ખૂની કરું ? !”
દીવાન બોલ્યો “ આપના સતાનને પણ દડવા,
“ છે રાજની નીતિ ખરી આત્મીય જન પણ દડવા.

(૫૩)

(૧૬૭)

ના કેસનો નિકાલ આવે ત્યાં સુધીમાં 'ગુલાબને,
" ખુની તરીકે તેહને આપો નૃપતિ સોંપી મને, "
પકડો નરેશ વધા અને ગુલાબને પકડી લીધો,
ગુલાબ હાથ કડી થકી ના લેશ અતરમા બીધો.

(૧૬૮)

અરુણતણી આશા બધી આક.શમાં ઉડી ગઇ,
લગ્નની ચોરી અરે ! સમશાનના જેવી થઇ,
અરુણા પડી ધુસ કે રડી નીજ આશ કેરા ભગથી,
સર્વે જનો દિલગીર થયા આનદ કેરા ભગથી.

(૧૬૯)

આશા ભર્યા એ દપતીને હૃદય કે ઉછરેલ છે,
પીઠી ભર્યા એ દપતી કેરા પોળા સહુ આગ છે,
ચોરી હજી છટી નથી મીઠળ હજી બધાઈ છે,
ભગાણુ આનંદ લગ્નમાં હા ! શો વિધિનો ખેલ છે !

(૧૭૦)

—કચેરીમાં ન્યાય—

જગદીશની હાજરી

અધિકારીઓ આવી બધા નિજ સ્થાનકે બેઠા હતા,
વચ્ચે નરેશ ઉભાસને—સિંહાસને બેઠા હતા;

(૫૪)

દરરોજના નિયમ પ્રમાણે નૃત્યમય સંગીત થઈ,
અધિકારીઓતુ હુ'ખ એ સંગીતથી ચાલ્યું ગયું.

(૧૭૧)

“—મારા શિરપર ગાગર કે, રાક્ષાસ
“ કેા' રસીક જન દ્યો.. .ઉતા .. ર....મારા.
“ કમ્મર લચકાય છે,
“ મસ્તકે હુ ખાય છે,
“ મનડુ મુંઝાય છે અપાર.....મારા.

(૧૭૨)

—સાખી—

શિર ઉચુ ના થાય છે, વારિ નયને જાય,
ગાગર કેશ લારથી, ડગ એકે ન લારાય !
ઢિલડુ ચીંરાય છે,
ઉરમા કે થાય છે,
કેાઈને સમજાય છે લગાર ? . . . મારા.

(૧૭૩)

—સાખી—

પગલુ ભરતામાં ઝરે નયનેથી જળધાર,
તૂટી ફેડ પડે અરે ! આપો કેા' આધાર !
આખો વીચાય છે

(૫૫)

આંસુ લુછાય છે,

આવો—લેટો—દિલદાર . .. મારા. ”

(૧૭૪)

પરિપુર્ણ થાતાં નૃત્ય ગીત ગુલાબને હાજર કર્યો,
દીવાન રાજની તરફથી જોઈ વદનથી ઉચ્ચર્યો,
આ ખુનીનો ઇન્સાફ આપો ન્યાયની નીતિ જાળવી,
આત્મીય જનના કેસમા નિતિ ન અજગી કાઢવી.

(૧૭૫)

રાજા કહે “ દિવાનજી ! આત્મીય જન મારો ખુની,
“ઇન્સાફ આપો તમે અને સાબિત કરી આપો ખુની;”
દીવાન ન્યાયાસન પરે બેઠો અને બોલ્યો તહી,
“ખાપરોને કોડિયો સાક્ષી ઉભા થાઓ અહિ.”

(૧૭૬)

થાતાં ઉભા સાક્ષી કહે દીવાન “સાચુ બોલ્યો,
“હું જે પુછુ તેનો ઉત્તર દેજો ન ખોટો હા ! કર્યો,”
“પુછો” કહ્યું સાક્ષી બન્નેએ ને દિવાને પૂછિયું,
“ ગુલાબને ખૂન કૃત્ય કરતા સમય કોણે દેખિયું ? ”

(૧૭૭)

કોડિયો બોલ્યો “અમે બન્ને નજરથી દેખતા,
ઉભા હતા બન્ને અમે ગુલાબ ખુન કરતા હતા;

(૫૬)

મારી કટારીને પછી ગુલાબ દુર આલ્યાં ગમ્મત
મરનારની પાસે અમે બન્ને જણ હાજર થયા.

(૧૭૮)

છે ખબર અમને એટલી નજરો નજર દેખ્યું અમે,
પણ ન્યાય આપો કેસનો તમ હૃદયને જેવું ગમે,
દિવાન બોલ્યો “સાક્ષીઓ સજ્જડ પુરાવાદાર છે,
સમજાય છે તુજને ખુની સાચો ગુલાબ કુમાર છે !

(૧૭૯)

[શિક્ષા કરૂં છું પાત્ર વર્ષોની ખુનીને જેલની,
છે યોગ્ય ન્યાય, મળે ખુનીને સખ્ત શિક્ષા જેલની,”
આ સાક્ષીની રાજ વધા છે ન્યાય સાચો જરી નહિ,
હું સત્ય કહું છું કે ગુલાબ કુમાર છે ખુની નહિ”

(૧૮૦)

દીવાન બોલ્યો “સાક્ષીઓ બન્ને જણ હાજર અહિં,
ગુલાબને ખુની તરીકે કેમ તો માનો નહિ ?
બસ ન્યાય દેવામા જરાયે પક્ષ તો નક્કો નથી,
આત્મીય જન ઠંડાય નહિ એ રાજની નીતિ નથી.”

(૧૮૧)

રાજા “વધા. છે સાક્ષીઓ ખોટા નથી સક્ષી જરા,
ખુદિ વધારે ભેદ્યો છે ન્યાય દેતામા જરા;

(૫૭)

ગુલામપર આરોપ ખુનનો એમ કું આવે નહિ,
“સજજડ પુગવા વિણ શિક્ષા જેલની ઉચીત નહિ.”

(૧૮૨)

દીવાન બોલ્યો “કેદ બસ ગુલામને સત્વર કરો,
છે રાજનો ખૂની પકડતા કેમ અતરમા ડરો ? !
બય છોડીને રાજતણો કબજે કરો ગુલામને,
ઘડી એક પણ ખોટા વિના કેદી કરો ગુલામને.

(૧૮૩)

રાજ વદ્યા બહો કોધથી “ગુલામ બસ ખુની નથી,
તો પકડવા ગુલામને તાકાત બસ કો’ની નથી !
જો કેઈ આબુ પકડવા તો આ બુઓ તલ્વાર છે,
“ તલ્વારની ધારે થવાનો સર્વનો સહાર છે ! ”

(૧૮૪)

દીવાન બોલ્યો: “અય ! નહિ કું દમ તમારો ચાલ્યો,
બસ ખૂનના આરોપીને સિપાઈઓ તો પકડશે;
નાહક તમોના ન્યાય નીતિ સ્વજનને ઉઠારવા,
“ છે ફરજ રાજની ખરી સત્તાને પણ ડડવા ”

(૧૮૫)

બમડો થયો રાજ અને દીવાન બન્નેની વચ્ચે,
ગુલામ ફરજગાર જેવો સ્થિર છે જેનો વચ્ચે

(૫૮)

તલ્વાર કાઢીને દીવાન ગયો નૃપતિને પકડવા,
સિપાહીઓ ગુલાબની પાસે ગયા ત્યા પકડવા,

(૧૮૬)

ત્યા ક્રોધથી વદતો મુખે નીજ માણસોની સાથમા,
આવ્યો કચેરી મધ્યમા તલ્વાર લઇને હાથમા,
છે કોણ રાજાને પકડનાર અને ગુલાબને,
ખૂની તરીકે કોણ સિદ્ધ કરી રહ્યો ગુલાબને ?

(૧૮૭)

દીવાન, તેના માણસો તો સર્વ દીંગ ખની ગયા,
જગદીશ જાગીરદારને દેખી બધા કંપી ગયા,
આજ્ઞા કરી નિજ માણસોને “કદ આ સર્વે કરો,
હું છું ઉભેલો આ સ્થળે ના કોઇ અતરમાં ડરો.”

(૧૮૮)

પકડી લીધો દીવાનને ને માણસો તેના બધા,
ઘટના નિહાળીને તહીં રાજા ખરે ! મુખથી વદા
જગદીશ ! તું ક્યાથી ? અને તું ક્યા વસે છે હાલમા ?
આવ્યો અહિં ક્યારે ? અને ધધો કરે શું હાલમા ?

(૧૮૯)

જગદીશ બોલ્યો “ભુટને ચોરી કરે છું હાલમાં,
હમણા કરે છું ખડારવટીયાનાં ગુનોની હાલમાં;

(૫૯)

ભાગીર ભારી તો તમે અન્યાયથી હીધી ખરે !
નિજ ઉઠર પોષણ કારણે જગદીશ પહારવટું કરે !

(૧૯૦)

રાજ્યની બીના મને જાતસૂસ મારા આપતા,
રાજ્યમા મે ખાનગી જાતસૂસ રાખેલા હતા,
શુદ્ધાખને ખુની દિવાન ઠરાવનારો છે સહી,
એ વારતા મુજ જાતસૂસોએ આવીને મુજને કહી.

(૧૯૧)

હું તરત આવ્યો આ સ્થળે ને આ બીના દેખીજ મહે,
મુજને ભવિત દેનારને સુકિત ખરે ! આપી જ મહે,
આ દુષ્ટ જન દીવાનને કારાગૃહે પીડા તમે,
ઉગર્થા તમે આ દુષ્ટથી હું જાઉં છું હા ! આ સમે.

(૧૯૨)

જ્યારે જરૂર પડશે ખરી જગદીશ ત્યારે આવશે,
ખનતા ખળે જગદીશ શત્રુ આપના હું કાવશે,
હું જાઉં છું ! આ સમય ઉગારી તમોને દુષ્ટથી,
“ જગદીશ આ સ સારમા ડરતો નથી સ કષ્ટથી. ”

(૧૯૩)

નૃપતિ કહે જગદીશ ભાગીરદાર તમને ધન્ય છે,
અપકારપર ઉપકાર કરનારા જનોને ધન્ય છે,

(૧૦)

જાગીર આ દીવાનની લલેરણીથી છીનવી,
એ દોષ માફ કરો તમે કહું હાથ જોડી વીનવી.

(૧૮૪)

હું આજથી આપું તમોને રાજનું દીવાન પદ,
મૂકી દઉં છું બધો તવ ચરણ માહી મૂજ મદ
બુદ્ધિ અને બળતો મને તમમા બહુ દેખાય છે,
મુજ રાજ્યને વિકસાવસો એવું મને સમજાય છે

(૧૮૫)

જાગીર પણ પાછી કરૂં સુપ્રત તમોને આજથી,
અન્યાયની કાળી લીટી મુજને મળી તે કાજથી,
જાગીરની સાથે તમોને ગામ બે ઇનામમાં,
આપુ તમારી મદદનો બદલો ખરે ! ઇનામમાં.

(૧૮૬)

આ ઘટિત અઘટિતનો ક્યો ઇન્સાફ મહે દુર્બુદ્ધિએ,
જાગીર લીધી છીનવીને, તમ તણી મે પાપીએ,
સકટ લોગવવા પડ્યા મુજ દુષ્ટને લીધે બહુ,
“ આપો ક્ષમા તેની મને હું હાથ જોડીને કહું. ”

(૧૮૭)

જાગીરના મોહ્યો. “ આપ છો રાજા અને હું રકબુ !
મારી હું હું આપી શકું ! હું એક આત્મા રકબુ ! ”

(૬૧)

ગુન્હો કરેલ કઇ નથી રાજન ! ખરે ! મારો જમે,
છે સત્ય હુષ્ટની સોખતેથી રાયની બુદ્ધિ બમે.

(૧૯૮)

નીચ સગતે કો'રાજવી ના સત્ય ઓળખશે કદી,
હુષ્ટો નચાવે રાયને ખુશામતી શબ્દો વદી,
પણ રાયનો છે ધર્મ, નીચની સોખતે ચડવું નહિ,
નીજ બુદ્ધિની અનુસાર સત્યાસત્ય ઓળખવું સહી.

(૧૯૯)

રાજા તેને ન જાણવો નિજ ધર્મને જે ના ગણે,
રધત તણો હીત મત્ર જે મુખથી કહાપિ ન જણે,
વિત લોભ અ તરમાં અને નીચ માનવોછે સોખતી,
થક બ્રખ થૈ પળવારમા દુ ખ પામતા તે દૂર્મતિ.

(૨૦૦)

સૌ રાયનો પણ રાય સરજન હાર પહો બળવાન છે,
અમિતિ થકી ડરનારનું જેની હજુરમા માન છે,
અધિકાર ઇશ્વરથી મળે છે રાયને જગ યાળવા,
રેયત બધીને સર્વદા જાતિની નજરથી જાળવા.

(૨૦૧)

બુદ્ધિ નથી જે રાય માંહી જાણવા યોદુ મરે,
તે સામના મસ્તક ઉપર સહટ આવે આકરે,

(૬૨)

ધુધિ છતાં જે રાજ વીના એ બીજાના હસ્તમાં,
કુપ્તાશયોવળા જનો ફાવી જવાના વિશ્વમાં.

(૨૦૨)

કુપ્તો અને સારા જનોને જાણવા રાયે ઘટે,
કુપ્તો સહુને રાજવીએ દડવા અતિશય ઘટે,
જે રાજ્યમા સન્માન ના હાલ્યા જનોનું થાય છે,
મીઠા વચન વદનાર કપટ પુશામતી પૂજાય છે.

(૨૦૩)

દોષીત જાય બચી અને નિર્દોષ માર્યા જાય છે,
તે રાજ બે ત્રણ વરસમા મેદાન જેવું થાય છે!
નીજ રાજ્યને વિકસાવવા જે રાય ઉર આતુર છે,
તે રાય સત્ય કળી શકે જેના વદન પર નૂર છે !

(૨૦૪)

નિજ રાજ્યને વિકસાવવાને આપ જો છવ્ઠા કરો,
તો સર્વદા પુશામતી જનથી ખરે ! ડરતા ફરો,
સજ્જન જેનોના હિતના શબ્દો જ લેવા ધ્યાનમા,
સજ્જન જનોને રાખવા ના હોય છે સન્માનમાં-

(૨૦૫)

ને સત્ય-અનૃત ઓળખો ધુધિ અતિશય વાપરો,
અન્યાયના કાર્યો નૃપતિ ! નિજ રાજ્યમાંથી ના કરો,

(૬૩)

દીવાન પદ આપો બીજાને ચોગ્ય હું તેને નથી,
માની તમારા વચન પહારવટું હવે કરતો નથી ”

(૨૦૬)

રાજા વદ્યા “જગદીશ ! જાગીર વાપરો સહુ આપની,
છોડી દઉં છું આજથી દૃષ્ટિ બધી હું પાપની;
નીચ સગતી રાખીશ ના, ખોટું ખરું જાણીશ હું,
સારા જનોને માન આપી દોષીને દડીશ હું !

(૨૦૭)

દીવાન પદને ચોગ્ય છો તે પદ કરો સ્વીકારને,
જગદીશ ! માનો માહરૂં છોડી બધી દરકારને,
મુજને તમારી બુદ્ધિને મતની જરૂર છે બહુ,
માટે સ્વીકારો દિવાન પદ હું હાથ જોડીને કહું,

(૨૦૮)

જગદીશ બોલ્યો “આપનો આગ્રહ અતિશય જોઈને,
દીવાન પદ હું છું સ્વીકારૂં ખેચ તવની જોઈને,
દીવાનના શિરપર ઘણું છે રાજ કેરો ભાર હા !
જોખમ ઘણું એ પદમાહી, છે રાજ્યનો આધાર હા !

(૨૦૯)

રાજા વદ્યા “દીવાન છે આધાર સઘળા રાજનો,
દિવાનની બુદ્ધિ વડે વિસ્તાર વધતો રાજનો,

(૬૪)

ભુદ્ધિ તમારામા ઘણી છે રાજ આખાદી થશે;
“આ નીચ દષ્ટિ દીવાનની કીધેલ ખરખાદી જશે !”

(૨૧૦)

જાગીર પાછી મેળવી દીવાનપદ લીધુ અને,
નિજ જીવન દાતાને બચાવિ કેદ થાતા શુભાખને,
દીવાન જે માણ થયો તેને પૂર્યો કારા ગૃહે,
નિજ કર્મનું સાર-કટુ ફળ સર્વદા માનવ લહે

(૨૧૧)

દીવાન માણ કહે. “મને કારાગૃહે પૂરો નહિ,
હું આજથી પાપી વિચારોને તણ દઉ છું’ સહી,
છોડી વફાદારી અને હું બેવફા બ્યારે થયો,
નિજ અન્નદાતાને પકડવા કેદ હું પાપી થયો.

(૨૧૨)

નિજ યુક્તિમાહી સર્વદા હા ! નીચ નિષ્ફળ જાય છે,
કિરતાર કેરા કોપથી શયતાન સળગી જાય છે;
ફૂર કૃત્યરૂપી અનળ જ્યા નિજ સગમા ફેલાય છે,
પસ્તાય છે પાપી વિજયની નીતિનોજ અ તે થાય છે !

(૨૧૩)

તેવી રીતે માફ હૃદય આજે હવે પસ્તાય છે,
નીચ માનવો અ તે ખરે ! ખત્તા અતિશય ખાયછે !

(૬૫)

હું આજથી સમજી ગયો છોડી મૂકો મુજને હવે,
“ પાપી વિચારોને વિચારો હૃદયથી ત્યાગુ હવે ”

(૨૧૪)

જગદીશ બોલ્યો “હૃદયના ઉડાણથી બોલાય છે ?
માજી દીવાન કહે ‘ હવે પગિના ઉરમા થાય છે,
જગદીશ બોલ્યો “તો તને છોડી મૂકુ છું આ સમે
‘કરતો ન કુષ્કૃત્યો હવે તું કોઈ દાન બીજા સમે

(૨૧૫)

ચલ્યો ગયો ગણુ લઈ નિજ વદન એ હાંટાશથી,
જગદીશને વાર્તા નૈશે દીલ ખોલીને કહી,
વિચાર મારો થાય છે તીર્થો હવે કરવા ખરે '
શુભાખને આ રાજ્યપદ આપુ હવે હું તો ખરે '

(૨૧૬)

છે રાજવી પદ યોગ્ય એ, દીવાન છો સારા તમે,
શુભાખના હાથે ચલાવો ગભ્ય મારું હા ! તમે
જગદીશ બોલ્યો “એ ઠગા બેહેલ ઉઠી આપની,
આપો તમે ગાદી શુભાખ કુમારને હા ! આપની ”

(૨૧૭)

- શુભાખને ગભ્યાસને બેસાડીને રાજા કહે -
શુભાખની ઉપરે ઝરો મ પ્રેમનો ઉરમા વહે,

(૬૬)

માટે હવે આ રાજ્ય તેને આજથી સૂપત કરૂ,
કાશી જઈને હું હવે દિરતારને સ્નેહે સ્મરૂ

(૨૧૮)

જેવી મુજને નૃપતિ માની રહ્યા તા આપ સહુ,
તેવી રીતે ગુલાબને નૃપતિ હવે માનો સહુ,
જગદીશને હું આજથી દીવાન પદ આપૂ જ છું !
એવી રીતે સસારની ઉપાધિ હવે કાપુ જ છું !

(૨૧૯)

કૂંદી એમ તાજ ગુલાબના શિરપગ ધરાવ્યો તે સમે,
વિધિ કરાવી વિગ્ર પાસે રાજવીએ તે સમે,
ગુલાબ બોલ્યો “વડીલ ! સર્વે નાભજો મારૂ તમે,
રેચત તણા ચરણે ગુલાબ કુમારનું મન્નક નમે

(૨૨૦)

મે રાજવી પદ છે લીધું વિશ્વાસ રાણી આપ પર,
છે કીર્તિ મારીનો બધો આધાર સર્વે આપ પર,
ચૈયત તણા દુખ ડૂં વિદાગૈશ દુખને દડીશ ડૂં !
કીર્તિ પ્રતિભાચૂકત જનને માન બહો આપીશ ડૂં !”

(૨૨૧)

રાજા નવા દીવાન પણ આજે નવાજ સ્થપાય છે,
રાજા વયોવૃદ્ધ તીર્થક્ષેત્રે આજ ચાલ્યા જાય છે,

(૬૭)

રાજહટ્ટ વિસ્તારમા શક્તિ બરી ખરચીશ હું !
ને રક રૈયત હોય તેને દ્રવ્ય તો આપીશ હું !

(૨૨૨)

નૃતિકા ઉપસ્થિત ત્યા થઈ આજ્ઞા થતા રાજ્યતાણી,
સંગીત નૃત્ય થતા ઉપાધિ દુર થઈ સર્વે તણી,
નૃતિકા નમીનેજ શિર નામીને સલા જન સર્વને,
ને ગીત આરબ્યુ અને સાથે ચલાવ્યુ નૃત્યને

(૨૨૩)

“ગાધા છે ગો રીગો રી
તેનું મન વશ કીધુ કૃષ્ણજીએ ચો...રી . રાધા
બસી કાળી, કૃષ્ણ મુરત પણ કાળી,
રાધા મોહી એ કૃષ્ણ મુરતને ન્યાવળી, રાધા

(૨૨૪)

દહેલના છે શ્યામ ફૂંડાનની,
જમે રાધાને મૂર્તિ ફૂંડાનની, રાધા

(૨૨૫)

સોખ્યુ વયોવૃદ્ધ રાજવીએ રાજ સર્વ ગુલાબને,
અરૂણાતણું પણ હમ્ન દીધો સ્નેહયુક્ત ગુલાબને,
“ અરૂણા તમે સાલગજો ” અતીમ કીધુ ગુલાબને,
“કુશી ગયા રાજ દઈ ખડો સૂચના જૂજગદીશને.

(૬૮)

(૨૨૬)

—શૃંગાર દર્શન—

અરૂણા સારંગી હાથમા રાખી અને બેઠી હતી,
નિઝનાથ આવે એ સમયની રાહ તે બેતી હતી,
ગુલાબની સ્મૃતિમા અરૂણા કુવરી લોન થૈ હતી,
એ સમય આવ્યો ગુલાબ, પાછળથી અરૂણાનોપ તિ

(૨૨૭)

અરૂણાની આખોને ગુલાબે હાથથી ઢાકી દીધી
બોલી અરૂણા. “નાથ ! શુ મારી તમે હાથી કીધી ?”
ખુદ્લી કરીના આખ અરૂણાની ગુલાબે તોય પણ
કીધુ અરૂણાએ “નયનના નાથ છે” હા ! તોય પણ

(૨૨૮)

અકળાઇ અરૂણા તો ઉઠીને જોર નિજ હાથે કર્યું,
ત્યારે ગુલાબે આખ પરથી હસી પટને દુર કર્યું,
બોલી અરૂણા “આજે તો તમે ભારે કરી,”
ત્યારે ગુલાબ વઘો. “અને કયાઠે તમે હલકી કરી ?”

(૨૨૯)

વાડ હવે સુર મેળવો સાંગીના પ્યાગી ! તમે,
ને ગીત રડુ ગાવને બસ સાલળુ હુ આ સમે,”

(૬૬)

આજ્ઞાપતિ ! “કહીને અરૂણે સૂઝ ઠોક કીધા અને,
ગાયું મધુર ગીત દેવા શાંતિ નિજના જીવનને.

(૨૩૦)

રમઘેલા રસિક દિલદાર !

કીધી દિવાની લોખી આ નાગ ! રમ
કારી કટાક્ષ વાપરીને નયનો તણા,
કાયું કલેન્દ્ર ન રાખી જગ મણા,
દામીના ઇશ અવતાર રસ

(૨૩૧)

કેવુ કીધુ છે ઝામણ કોણ બાણે !
વીધ્યુ દીલ ભારીને તીવ્ર કોઇ બાણે ?
રહી શકુ ન અળગી લગારરસ

(૨૩૨)

બોલ્યો ગુલાબ “કરી દીધી હૃદ આ સમે પુરી તમે,”
બોલી અરૂણ: “દિવાની મુજને છે કરી પૂરી તમે,
સમજાય છે જેવુ મને તેવુ વદનથી ગાઉ છું !
તેમા કહો શ્વામિ બરે ! હૃદ ખુલા હું શુ બાઉ છું !”

(૨૩૩)

અરૂણા તણા ગાલે કર્યું ચુખન ગુલાબનિ હે મોંઢું,
બોલી અરૂણા નાથ ! આવુ કયાય મે તે ના દોંડું,

(૬૦)

કે વાત કરતામા અચિતા આવીને ચુબન કરે,
“હા ! શરમ તમને લાગતી તેમા નથી શુ કે ખરે ?”

(૨૩૪)

ખોડ્યો ગુલાબ “હૃદયમ હી આવેશ આવેલ ત્હેમનો
ત્યારે જરૂર કરવા ઘટે છે સૂઢરી ! હા ! ચુબનો !
એ પ્રેમ શાસ્ત્ર તણુ મધુરી ! જાણુને ફરમાન છે,
ચુબન કર્યું મેં આ સમે એ સ્નેહનું સન્માન છે !

(૨૩૫)

અરૂણા વધી પહોચાય કેવી રીતથી સ્નાની તમે,
છે પુરૂષ સર્વ સુજાણુને અલ્પજ્ઞ અખજાઓ અમે,
ને આપતો રાજવળી લાખોજણુ સ દાર છે,
કેવી રીતે ખોડ્યુ ! તમે મુજ જીવનના શણગાર છો !

(૨૩૬)

આ વીશ્વમા મારા તમે સૌભાગ્યના આધારછો,
હુ દોષથી ભરપૂર દોષિત આ પશ્ચીન લગારછો,
છે ધન્ય મુજને કે તમે મારા થયા ભરથાર છો,
હ કાવવા વેરી તમે શુરવીરના અવતાર છો !

(૨૩૭)

ખોડ્યો ગુલાબ “વખાણુ મારા કેટલા કરશે તમે !”
ખોડી અરૂણા આપ કટાળી ગયા જો આ સમે,

(૭૧)

તો કેઇ દૌન પુગ વખાણ કરીશ ખ્યાગ ! આપના,
આ સમય રાખુ છુ વખાણ અપૂર્ણ ખ્યારા ! આપના

(૨૩૮)

અરેણુ પુર્ણ વદી રહીને ગાલપગ ચુબન થયુ,
અરેણા તણુ મુખ નાથનુ ચુબન થતા ખુલી ગયું,
કેવા તહને સ્વામિ ! કરો છો વાતમા ચુબન મને,
એ રીત તમસારી નથી ખોટી જણાયે છે મને

ગુલાબ

(૨૩૯)

“જા હુ હવે ચુબન નહિ તુજને કરૂં કે છે હવે ? ”
ખોદ્યો ગુલાબ મુખે “અમાની રીત તો સારી હવે ! ”
અરેણા વદી ખોટુ લગાડયુ લેશ કેતામા તમે !
આપો ક્ષમા મુજને, ચરણમા સેવિકા સ્નેહે નમે !

(૨૪૦)

હ્યો ગાલપર ચુબન કરો પણ રોષ કૈના રાખશો,
“ કીધુ જરા મે મરકરીમા તે ન ખોટુ લગાડશો, ”
ગુલાબ નોકર હાથ ઝાલી શબ્દ અરેણુ ઉચ્ચર્યા,
ત્યા તો ગુલાબે અરેણના ગાલે ઘણા ચુબન કર્યા

(૨૪૧)

સ સારમા ઉત્કૃષ્ટ ચિજ બસ પ્રેમ એક ગણાય છે,
ગાધર્વને દેવો બધા ગુણગાન તેના ગાય છે.

(૭૨)

છે પ્રેમને વશ શ્રી પ્રભુ ! લજનારની બહારે ચૂકે,
પતિ પતિના પ્રેમ માટે અગ્નિ જવાળામાં પડે !

(૨૪૫)

પ્રેમીજનો પૈસાનણી ઉર લેશ પરવા ના કરે,
પ્રેમી જનો નિજ શર દેવા પ્રેમના કૈ ના કરે,
આ પ્રેમના કૃપાસંકોની જયજગે બોલાય છે,
નિર્મળ અવિચાર પ્રેમીઓને જગત સ્વર્ગ જણાય છે !

(૨૪૬)

અરૂણા અને ગુલાબ સાચા પ્રેમના ભક્તો હતા,
સત્સનેહની છાયા મહી વિકાર લેશ ન આવતા,
સત્પ્રેમના બધન થકી બધાયલા એ દપતી,
સુખ ચેનને આનંદ ભોગવતા થયા એ દપતી.

(૨૪૭)

—પદ્મિત્ર વેશ્યા—

વેશ્યા ગુલાબ કુમારને ગત્રિ દિવસ સ્મરતી હતી,
કરી બૂન આરાદર્તુ ગુલાબ કુમારને જપતી હતી;
‘ ક્યારે મને ‘પ્યારી’ કહે ’ ગુલાબ, ” એવું ઈચ્છતી,
વેશ્યા ખરેખર ! વિરહની અગ્નિ મહી જલતી હતી.

(૭૩)

(૨૪૫)

તે એક દિન આવી ગુલાબની પાસ મુગ્ધી ઉચ્ચરી,
દેને ગુન્ડા ને થાય તો મુજને તમે માણી ખરી,
તમ રૂપ દેખીને થઈ છુ પ્રેમની ખ્યારી,
ઉરમા ઈચ્છાયે છે બનું હુ આપની દાસી,

(૨૪૬)

સ્વીકારો પ્રેમની પ્રતિમા કરૂ પૂજા તમારી હૂ !
ઘણા દિવસોથી હુ દ્રવતી વિગ્હના તાપમાહી હુ !
હવે શાંતિ મને આપો હૃદય મુજ ખાખ થાયે છે !
તમારા સ્મરણમા મારા દિવસ સઘળા વિતાયે છે !

(૨૪૭)

બાલ્યો ગુલાબ મદન તણો આવેશ ઝોડી દો તમે,
“ સ સારના તણ કદ ઈશને બજાવ્યો ને તમે, ”

ચેશ્યા.

હતીં રામ નામની છાપ સઘળા દેહમા હનુમાનના,
તવ નામની તેવી રીતે છે છાપ મહારા જાનમા,

(૨૪૮)

મમ દેહ પણુ દશ થઈ ગયો છે આપ કેરા સ્મરણમા,
તરછોડશે મુજને, થશે પરિણામ તેનું સરણમા;

(૭૪)

માટે મને દાસી તરીકે આપની રાખો અહિં,
સત્કાર જશો જો નહિ તો જીવવાની છુ નહિ

(૨૪૬)

હા ! આપની સૂરત વિષે મારૂ હૃદય લોભાય છે !
મુજ દીલ તમને પામવા આતૂર જહૌ જહૌ થાય છે !
મહે જ્યારથી તમને નિહાળ્યા ત્યારથી મારૂ હૃદય,
“ ઝખી રહ્યું છે આપને જહૌ-જો દેખાડે પ્રણય ”

(૨૫૦)

બોલ્યો ગુલાબ હુ તો જગતના માનવી જેવોજ ૨ !
વિશેષતા મુજમા નથી ખીજાજનો જેવોજ છૂ !
માટે ખીજને દીલદે મારા સમા છે જન ઘણા,
દે મોહુ મિથ્યા તુ તજ છે અન્ય જગમા જન ઘણા

(૨૫૧)

વેશ્યાવદી જન છે ઘણા પણ કામના મારે નથી,
લાખો કરોડો માનવીઓ કામના મારે નથી,
મુજદીલ ચાહે આપને બસ હા કહો કે ના કહો,
“ વિલખ છોડીને હવે બસ હા કહો કે ના કહો ! ”

(૨૫૨)

બોલ્યો ગુલાબ નહિ બને એ ‘ ના ’ કહુ છુ તૂજને,
“ જીવન ખીજને આપીને વીંસરી જજે તુ મૂજને, ”

(૭૫)

રે ! હાય ! વહતી ત્યા પડી વેશ્યા ખરે ! પૃથ્વી પરે !
દીલ ધબકતુ તેતુ હતુ ને આખથી આસૂઝરે !

(૨૫૩)

અરુણાવદી ઉઠ ખડેન ! આશા પૂર્ણ હુ તારી કરે,
“ તારી વતી હુ વીનતિ મારા પતિને ઉચ્ચરે, ”
વેશ્યા ઉઠી અરુણા, ગુલાબ પ્રતિ નિહાળીને વદી,
આ નાગની આશા નહિ પૂરી તમે કરશેો યદિ

(૨૫૪)

આશાવતીની આશ હાથે આપને જો લાગશે,
તોતે તજુ દેશે જીવનને પાપ તમને લાગશે,
માટે પિયુ ! દાસી તરીકે રાખવી એને ઘટે !
આશાવાળીની આશ પુરવાનું પતિ ! તમને ઘટે !

(૨૫૫)

ખોદ્યો ગુલાબ કુલીન કુવરી ! તુ બને છે આગ્રહી,
તો હુ સ્વીકાર છુ નથી તરછોડતો તેને સહી,
દાસી તરીકે આપણ પાસે જીવન તે વીતવે,
ઈચ્છા મુજબ મે છે કર્યું કેવાનું છે કૈયે હવે ?

(૨૫૬)

વેશ્યાં મુણીને હર્ષથી ઘેલી બની ગઇ તે સમે,
ખોલી મુખે “શિરતાજ” દાસી આપના ચરણે નમે,

(૭૬)

તનેનોડ સેવા કરીશ હું રાતિ અને દિન મ્નેહથી,
“ દામી તગકે મૂજને સલાળજે સત્સનેહથી- ”

(૨૫૭)

એવી રીતે વેશ્યા જીવન આદર્શ પૂર્ણ બની ગયું,
ગુલાબની પ્રતિમાવડે વેશ્યા જીવન સુધરી ગયું,
ગુલાબને અરૂણા ગહેતા મર્વદા આનંદમા,
એ દપતીને શ્રી પ્રભુ રાખે સદા આનંદમા !

(૨૫૮)

ઉપસ હાર.

દુષ્ટાશયો જનના કઢીયે પાગ પડનારા નથી !
પ્રાપચની બાળ જનોની પાગ પડનારી નથી !
એ સાર લેવાનો અને પ્રાપચને દેવો તજી-
માનવ જીવન સાર્થક કરે પરમાત્માને મ્નેહે ભજી

(૨૫૯)

તે રાય સજાત નીચની ગણે, ન માને કોઈનું,
નન્માન સજ્જનનું કરે જે રાય લેશ ન કોઈનું,
પુશાન્તીયા માનવો જે રાજ્યમા પૂજાય છે !
તે રાયને તે રાજ મત્વગ છિન્નલિન્ન જ થાય છે !

(૭૭)

(૨૬૦)

સોખત સદા સારી કવ્વી એ રાયનો ધર્મ છે,
રૈયત સદા સભાગવી એ રાય ધર્મનો મર્મ છે,
સગત ખરાબ તજી દઈ શુભ સોખતે ફગુ મઢી,
શત્રુ તરફથી રાજ્યને કઈ આચ પણુ થાગે નહિ

(૨૬૧)

નિજ જન્મના લોગે કરે ઉપકાર છે જે માનવી,
એવા મહાત્માને કહેવા દેવ, નાને માનવી,
ગુલાબસિંહે વનના લોગે કર્યો ઉપકાર છે,
'ઉપકાર કરવો સર્વદા' એ વારતાનો સાર છે

(૨૬૨)

જો શોક્ય લાગે નાથ તો પત્નિ અતિ અકળાય છે,
હિન્દ તણા સસારમા એવું બધું દેખાય છે,
વેશ્યા તણી કરવા સફળ આશા, અરુ નાથને,
વિનતિ કરે સ્વીકારવાની જોડીને નિજ હાથને

(૨૬૩)

ઉદાર એ આત્મા અલિશય ધન્ય એવા આત્મને,
જે દુખ સહે છે અન્ય માટે ધન્ય એવા આત્મને;
વૃત્તિ સુખી કરવા બીજાને ધન્ય એવા આત્મને,
'ઉપકાર કરવો' 'ધર્મ' માને ધન્ય એવા આત્મને

(૭૮)

(૨૬૪)

વેશ્યાતાણુ અતર પરતુ પ્રેમની કિમત કરે,
પ્રેમીકનું મુખ દેખવા જે ગત દિન ઝુરી મરે,
દીધુ દર્ધ નિજ દિલ તે આપે નહિ બસ અન્યને,
નારી અને નર જાણવા છે યોગ્ય લાખો ધન્યને.

(૨૬૫)

કદર્પની વૃત્તિ તણ નિભાવવા નિજ પ્રેમને,
દાસી ચરણની તે બની શોભાવવા નિજ પ્રેમને,
પ્રેમીક તણુ મુખ દેખવાના આશયે એ છે થયુ,
સપ્રેમને પથે જતા વેશ્યા જીવન મુઘરી ગયું !

(૨૬૬)

આવેશ સાહસનો થતા ડાર્યો અશુભ જો થાય છે,
આવેશ સાહસનો જતા પગિનાપ અતે થાય છે,
તેવી રીતે નિચ માનવોની જાણુજો લલેરણી,
લલેરણી એવી થકી વૃત્તિ થશે માહસ તણી

(૨૬૭)

અન્યાય સાગને અપાવે નીચની લલેરણી,
પણ અતમા પરિતાપની અગ્નિ જણાવાની ઘણી,
એ સમય મૂર્ખ શિરૌમણી પોકો મુકી પસ્તાય છે !
સમજાય પાછળથી, પહેલા ના કદી મમજાય છે !

(૭૮)

(૨૬૮)

જગદીશનુ અપમાન કરી જગીર લીધી છીનવી,
અતે થતા પરિતાપ આપ્યું દિવાન પદ ને વીનવી,
માટ કરો જે કાર્ય તે માહી સલાહ શુભજ લેહો,
હુ છો બધાને: “ કામ કંઈ અમને નથી ” એવું કહો

(૨૬૯)

તજીને અશુદ્ધિ સાર હોયે તે ગ્રહનો વાચકો !
શુભ ભાવના શુભ લાગણી રાખો હમેશા વાચકો !
સસાર ખટપટથી ભરેલો હાલમા દેખાય છે !
રકાત્મને હુ ભનાર બુદ્ધીઓ બહુ ઉભગય છે !

(૨૭૦)

આપે બુદ્ધમ—કાપે ગણ ને દેહના કટકા કરે,
નિજના વિહાર પ્રમાણુ બીજને સદાય કરવા કરે,
પણ સજનનો એવા બુદ્ધમથી—ત્રાસથી ડરતા નથી !
નિજ જાન બાચે, સજનનો પણ પાપ આચરતા નથી !

(૨૭૧)

જે શુદ્ધ ક્ષત્રાણી કદી પાપી—ડરે જાતી નથી,
તદ્વાર—ભાલા—તોપને બરછી થકી ડગતી નથી,
નિજ જીવન શુદ્ધ નિભાવવા બગ વાપરે પોતા તણુ,
હા ! ‘વીર રમણી’ ના કરોમા હોય છે બજતો વણુ !

(૮૦)

(૨૭૨)

પાપી સિતમ ગુબારશે પણ ઇશ કટકો મારશે !
પાપી વિચારો પૂર્ણ કરતા-પ્રથમ ઇશ સહારશે !
માર્થિક મનુષ્યા દેહ કરવા શુભ વિચારો રાખવા !
ના માનવીએ વાક્ય ખોટા જીલથી ઉચારવા !

(૨૭૩)

પુનિત આત્મ કદીય પામે છે પરાજ્ય દુષ્ટથી,
તે સમય સ્થાય પુરતી કહે, ઉગારશે સકષ્ટથી,
શુદ્ધાબની મળી સ્થાય અરજીને પ્રભુ મર્યાદા થકી,
પુનિત આત્મા નેન આપી આચ શકશે કો' કદી !

(૨૭૪)

એ આ કથા નહુની ખરે ! પણ સાગ્તો બહુ નિકળે,
સંસારના પ્રાણી ઘણાએ સત્યને પયે વળે,
જેને હૃદય છે—જ્ઞાન છે—ને ભાન સાથે જ્ઞાન છે,
તેવા જનો ઉપર અમિ દૃષ્ટિ કરે ભગવાન છે !

(૨૭૫)

‘ખિભત્સ’ રસ આ પ્રથમા લીધો નથી મ્હે વાચકો !
‘મિભત્સ’ રસના પ્રથમા લેવો ઉચિત છે વાચકો !
તમ હૃદય માગે વસ્તુ તેવી વસ્તુ આપુ વાચકો !
વાચી કથા ટે માર અહુજો પ્રથમાથી વાચકો !

(૮૧)

(૨૭૬)

જે સાર નિકળે આ કથામા ધ્યાનમા લેજો તહમે,
વાચી પછી વચાવજો ખીલ્લ જનોને પણ તહમે,
સાક્ષર નથી હું ક્ષુદ્ર છું ભૂલો કદી આવી હશે,
પણ ખાત્રો છે પ્રિય વાચકો ! માફે ભૂલોની આપશે !

(૨૭૭)

આ અથ છે બહુ મૃત્યુ તેને સાચવીને રાખજો !
ગોળ-સાકર-ખાડ આ પૃષ્ઠો મહી ના નાખજો !
માગુ રજા હા ! વાચકો ! હું માગણી એવી કરી,-
પરમેશની ઇચ્છા હશે તો સ્નેહથી મળશુ ફરી !

‘મગલ’

(૮૨)

“ચાલુ જમાનો:”

ગઝલ

હજી છે ભાઈ ભાઈને, જમાનો એ હવે આવ્યો,
કમાણી છે કસાઈને, જમાનો એ હવે આવ્યો;
સતિ સતાય પામે છે, જમાનો એ હવે આવ્યો,
સુબહો ગિર નામે છે, જમાનો એ હવે આવ્યો.

(૧)

ન જણતુ કોઈ ધર્મીને, જમાનો એ હવે આવ્યો,
પૂજે સૌ કો' કુઝર્મીને, જમાનો એ હવે આવ્યો,
નીતિ પાતાળમા પેચી, જમાનો એ હવે આવ્યો,
ગરીબને દ્રષ્ટ દે રેચી, જમાનો એ હવે આવ્યો.

(૨)

મજાઓ શખણી માણે, જમાનો એ હવે આવ્યો,
સતિ સિગ ફટતી પહાણે, જમાનો એ હવે આવ્યો,
સુજનને અગ્નના સાસા, જમાનો એ હવે આવ્યો,
મળે નિદોષિને કામા, જમાનો એ હવે આવ્યો.

(૩)

ગચન થાળ પાપીને, જમાનો એ હવે આવ્યો,
નસાણુ વિદ્ય વ્યાપીને જમાનો એ હવે આવ્યો,
કુકર્મીને મળે માળા,+ જમાનો એ હવે આવ્યો
પૂજાયે છે જનો કાળા, જમાનો એ હવે આવ્યો.

‘મગલ’

* પ્રભુને + કુલની માળા

“ સનમની શોધમાં. ”

(ગઝલ)

સનમની શોધના માટે, મરે છે કંઈ જનો ઘેલા,
પ્રભુયને પૂજવા માટે, મરે છે કંઈ જનો ઘેલા,
તજીને ખાનપાનાદિ, ભટકતા થાય છે રાને,
કહે શિખામણો તેનું, ન અંકે વાક્ય તે માને

(૧)

રૂધિર અગે વહે છેને, છતા ના શોધને ત્યાગે,
સનમની શોધની માહી, જીવન કંઈ માનવી ત્યાગે,
ન ઈશ્વરની કરે ભક્તિ, સનમની શોધમા વ્યક્તિ,
સનમને પ્રાપ્ત કરવામા, ગુમાવે સર્વ નિજ શક્તિ

(૨)

“ સનમની શોધ કરનારા, વિના મ્હોતે જ મરનારા,”
છતા ઘેલા જનો નિશ્ચય, સનમની શોધ કરનારા,
તજીને આખરૂં સર્વે, કુલાશે સનમના ઘેલા,
સનમની શોધ કરવામા, ઉઠાવે દ્રવ્ય એ ઘેલા

(૩)

સનમની શોધમા જેવી, જનોની લગ્નિ લાગે દે,
નહિ તેવી પ્રભુ પ્રત્યે, કદીયે ભક્તિ ભાગે છે !
અરે ઘેલા જનો સુભુશો ? સનમની શોધને છોડી,
જીવન સાક્ષ્ય કરવાને, પ્રભુમા પ્રિત દો ભેડી ?

‘મગલ’

(૮૪)

“ અમે ખાદી પહેરીશુ ”

(ગજલ)

વિદેશી વસ્ત્રને ત્યાગી-

અમે ખાદી પહેરીશુ !

કહીને, ‘માત છે શાદી’

અમે ખાદી પહેરીશુ !

વિદેશી વસ્ત્ર લેવામા,

વિદેશે દ્રવ્ય જાય છે !

સ્વદેશે દ્રવ્ય સાચવવા-

અમે ખાદી પહેરીશુ !

વિદેશી વસ્ત્ર ભારતની-

ખરેખર લાજ લુટે છે !

અમારી લાજ સાચવવા-

અમે ખાદી પહેરીશુ !

વિદેશી વસ્ત્રના મોહે

ગરીબી હાલ આવ્યા છે ?

હવે બેહાલ મટવાને-

અમે ખાદી પહેરીશુ !

અમારા ધર્મને માટે,

અમારી જાતને માટે,

અમારા હિંદને માટે-

અમે ખાદી પહેરીશુ !

‘મગલ’

—પ્રણુડ સ્વપ્ન—

[હરિગીત]

બારી ઉઘાડી બગલાની—અભિગ્ન ત્યાથી આવતો,
 એ મદ મદ લહેરમા હું એકદિન સૂતો હતો,
 નિદ્રા મહી મુજને જણાયુ સ્વપ્ન એવું તે મમે,
 કે' પ્રેમદા મારા ચરણમા હસ્ત બેડીને નમે
 પ્રશ્ન પૂછ્યું “માનવી કે કોઈ દેવી છે તમે ?
 સૌદર્ય શાલિની ! ચરણ શા કારણે મારા નમે ?
 તે પ્રેમદા બેઠી “દિવાની આપની પાછળ પડી,
 શોધી તમોને સર્વ સ્થળ હું આ સ્થળે આવી ચડી
 નામ તમાગ ચરણમા શિર હું હવે મારું સદા,
 તરછોડશો ના મૂળને દેશો ન કૈયે આપદા,
 સદ્ભાગ્ય મારા હોય તો પત્ની તરીકે સ્થાપજો !
 નહિ તો પ્રણય મૂર્તિ ! મને દાસી તરીકે સ્થાપજો !
 મૂર્તિ તમારી હું તજીને કયાય જવાની નથી,—
 તમે મારો અગર તારો તમોને છોડવાની હું નથી,
 મારી રગેરગમા થયું તમ નામ અક્ષિ છે,
 તમારી મૂર્તિ દેખીને હૃદય ઉપજી મને પ્રીત છે !”
 આનંદ પામી બાથમા લેવા ઉઠ્યો હું સુદરી !—
 બાહુ પ્રસાર્યો મેં અને અદૃશ્ય થઈ એ સુદરી !

વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

પુસ્તકો	રૂ. આ	સુગુણ સુદરી	રૂ. આ
કુમતુ વહાલ	૪-૦	ભાષાસાર	૨-૦
આસામપર હલો	૧-૪	સમકૃષ્ણ પગલુહસ	૪-૦
મહાત્માજીના ખાનગી પત્રો	૦-૬	વિવેકાનંદ જીવનચરિત્ર	૪-૪
પારમમણી (પારસમગ્રહ)	૪-૨	દક્ષિણનો વાવ	૩-૦
રથુછોડવાલનું જીવન ચરિત્ર	૩-૦	કૈલાસ માનસરોવર	૨-૮
સસાર	૧-૮	પચામરનો જયેશીખરી	
આદર્શ ગ્રંથ [જાપાનીસ		ભાગ ૧	૩-૦
જાસુમ]	૨-૪	" " ૨ જો	૩-૦
અહા કુર્મ	૧-૪	એકનના નિમંધ	૬-૬
• દિબ કુર્મ	૦-૨	શારિરીક માનસિક શિક્ષણ	૦-૬
વેદાન્ત સમુચ્ચય	૨-૮	મયામ ક્ષેત્ર	૨-૬
દ્વાયાર સમુચ્ચય	૨-૮૦	ધર્મ બિદુ	૨-૦
સ્તોત્ર સમુચ્ચય	૦-૬	નાશિક (પચતટી)યાત્રા	૦-૧૨
ચારત્ર મણિકાન્ત મોટું	૪-૦	વિચિત્ર પ્રેમપખીણી	૩-૮
અમર ચારત્ર ચાર ભાગ		ગુલસાના	-
દરેક ભાગના	૩-૮	ગુલામી વેપાર ભાગ ૧ લો	૨-૧૨
આપણો ધર્મ	૪-૦	" " ૨ જો	૧-૩૨
રાષ્ટ્રીય ગીત	૧-૦	માયાનો, ગઝલ ભા. ૧ લો	૨-૮
હિન્દ સ્વરાજ	૦-૪	" " ૨ જો થઈ	૮
ગાંધી કીર્તન	૦-૩	સચિત્ર વેણુવંશી ૧ લો	૦-૧૦
સ્વદેશ ગીત	૦-૧૨	" " ૨ જો	૦-૧૪
મોટું સન્ટેન્સીઝ	૦-૪	સચિત્ર રાજ કહીઆરો	૧-૦
જ્ઞાન પ્રતાપમણી	૨-૮	જે ભાગ બેગા	૧-૪
બદ્ધ કામ	૦-૫	સચિત્ર સતિ દ્રુપદી	૦-૧૦
અવાસીની મરના	૦-૧૮	તેવેલો ની લો	૦-૧૦
મન્દુ કુમારી	૧-૮	" ૨ જો	૦-૦

અચિત્ર મીરાબાઈ ૧ લો	૦-૧૦
અચિત્ર " " ૨ જો	૦-૧૦
સચિત્ર મહાત્મા ચરિત્ર	૦-૧૨
સચિત્ર ડાકુની દીકરી	૦-૮
પ્રપત્ની પાતવૃત્ત યાને	
બોળા ભરથાર	૦-૪
ડાહો કે દીવાનો	૦-૩
સચિત્ર નગ દમયતી	૦-૬
શ્રી તિલુનસા સચિત્ર	૦-૪
ખખ સુરત નાયનો	૦-૬
આદર્શાદ ખીરન	૦-૮
લાલ દીવો	૦-૮
પવિત્ર કુમાર સચિત્ર	૧૦-૦
ખુખસુરત ખના	૧૦-૧૪
અચિત્ર મનગાન સાવિત્રી ને	
મધુરાજઅને જશભાઓણુ ૮-૫	
ભરકર ભુન વલીનો	
ગેખી ચમત્કાર	૧-૪
સચિત્ર સત્પત્ર ભજનાવલો	
ગ્લેજ કાગળ-પાકુ પુકું	
સોનરી બાયન્ડીંગ,	૧-૮
ઓખાદરણુ	૦-૬
એકાદશીની કથા	૧-૬
સચિત્ર રાચલીલા લો ૧લો	૦-૧૦
અચિત્ર " " ૨ જો	૦-૧૦
એ ભાગ ભેગા	૧-૪

સચિત્ર મોટુતુલસીકૃત	
રામાયણુ	૬-૦
તુલસી કૃત રામાયણુ	૪-૦
શુદ્ધ ઠાવ્ય દોહન ૧-૫ ભાગ	૧-૮
સુડા બરોતેરી	૧-૮
ગુજરાતી ભાષાનું પચીકરણુ	૧-૮
ગોલના યાને સુધામય	
સમાર	૦-૬
સચિત્ર પિયાશ પ્રતિમા યાને	
લક્ષ્મી કે રક્ષક	૦-૮
ચીપાડ સગીડ	૧-૧૨
પચરતન ગીતા	૧-૨
સચિત્ર મન્યનારાયણુની કથા	૦-૪
(એ ચિત્રો સાથે)	
પ્રિતમની વાણી	૦-૧૨
બહત દોષગળ	૦-૧૨
એકાદશીની કથા પાનાં	૧-૮
" ચોપડી	૦-૧૧
ગરૂડ પુરાણુ પાનામા	૨-૦
ગરૂડ પુરાણુ (ગુજરાતીમાં)	૦-૧૨
અણા ધ્યાયી રૂઝી મટીક	૦-૧
બદ્ધ કાનમ	૦-૮
દવસીરી સરલા	૦-૧૨

બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ

પુસ્તકાલય-અમદાવાદ

सहेवंत सावणीगा
सचित्र ०-१०-०

न्यु भुमसुरत गायन

भाणा सचित्र ० ८-०

मोटी न्यु भुमसुरत

गायनभाणा १-१२-०

विजया विजय सचित्र
०-१०-०

सुहाभा सचित्र ० १०-०

दयानी देवी सचित्र
की ०-६-०

लवंग कुमारी साज

१-२ सचित्र दरेकना ०-८-०

नण हमयंती सचित्र
०-१०-०

विवेजनंद पुन

सचित्र ३-४-०

पंच्यीकराणुगुणशती १-२-०

भागवत मोटु सचित्र
की ६-०-०

शुद्ध काव्य होळन

१ थी ५ भाग की १-८-०

तुलसी कृत रामायण
(सचित्र) ६-०-०

छेलनी वारता ०-१२-०

संत समाज लखन

वली सचित्र की १-७-०

जीरभल आहशाह

मोडु पाक पुडु की २-०-०

“शोभना” सचित्र ०-६-०

पंच्य रत्न गीता १-१२-०

उपरना तमाभ पुस्तकी तथा जीजा दरेक पुस्तक
मणयानु स्थण —

रघुछोडलाल मोतीलाल शाह.

रीचीरोड—अमदावाद.

ભક્તશીરામણી પાના ૨૫૬

કી ૦-૧૦-૦

પવિત્ર લીલાવતી

(હરીગીતમા) ૦-૬-૦

સતી તારામતી ,, ૦-૧૦-૦

કોણ ચાલેક ? ૦-૧૦-૦

સદેવત સાવળી ગા ૦-૧૦-૦

ન્યુ ખુબસુરત ગાયનમાળા

સચિત્ર ૦-૮-૦

મોટી ન્યુ ખુબસુરત

ગાયનમાળા ૦-૧૦-૦

વિજયા વિજય ૦-૧૦-૦

મુદામાણ સચિત્ર ૦-૧૦-૦

ગજગમન, ગુલમકાવળી અગસકસ્તુરી, સુદરકામદાર દરેક સચિત્ર કી • ૮-૦

દયાની દેવી સચિત્ર ૦-૬-૦

નળદમયતી સચિત્ર ૦-૧૦-૦

પચીકરણ ગુજરાતી ૧-૮-૦

શુદ્ધ કાવ્ય દોહન કો ૧-૮-૦

સાચો સવાશેર ૦-૮-૦

સત સમાજ ભજનાવલી

સચિત્ર કી ૧-૦-૦

ખત્રીસ પુતળી મોટી પાકુ પુકુ

સચિત્ર ૩-૦-૦

“શોભના” સચિત્ર ૦-૬-૦

રણછોડ લીલા ભાગ ૧-૨

સચિત્ર દરેકના ૦-૬-૦

પુસ્તકો વેચનાર વ્યાપારીઓને સુચના.

હાલમા અમોએ મારા મસ્તા ને મચિત્ર પુસ્તકો બહાર પાડ્યા છે નવા નવા મચિત્ર તેજદાર પુસ્તકો બહાર પડતા જાય છે આપ આપ નામ નોધાવજો તો છપાતા નવા પુસ્તકો જણાવતા રહીશું

ગામેગામ એજન્ટ જોઈએ છે.

તમો બીજો વ્યાપાર કરતા હો તેની ગાથે નીમ પચીમ રૂપીયાના બેમામ મારા મસ્તા ને મચિત્ર પુસ્તકો રાખજો તો કુકી મુકીમા તજો મારા નવા મેળની શકશે

ઉપરના તમામ પુસ્તકો તથા બીજા દરેક પુસ્તક મળવાનું સ્થળ —

ખુકસેલર રણછોડલાલ મોતીલાલ શાહ.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

वारांगना के देवांगना.

(याज्ञो) सचिन विषनो वरसाहू की ०-८-०

(याज्ञो) सचिन विषनो वरसाहू की ०-८-०

मुद्रसेदन प्रमुद्रिउलाह मोतीकुल-अमहाबाहू (पानु ४८)

